

«АРАЛ – КАСПИЙ» МАГИСТРАЛІ: жаңа дәуірдің күретамыры

Осы аптада МЕМЛЕКЕТ БАСШЫСЫ «ҚЫЗЫЛОРДА – СЕКСЕУІЛ», «ҰЛҒАЙСЫН – СЕКСЕУІЛ», «БЕЙНЕУ – СЕКСЕУІЛ» ЖОЛДАРЫНЫҢ ҚҰРЫЛЫСЫН БАСТАП БЕРДІ.

Бір ғана «Бейнеу – Сексеуіл» бағытының өзі Қытайдан Еуропаға дейінгі жүк тасымалдау ұзақтығын 1 000 шақырымға дейін қысқартады. Батыс пен Шығыс арасында кұрлық жолының басым бөлігі еліміз арқылы өтетінін ескерсек, озық және заманауи дәліз қалыптастыру жалпы экономикамызға серпін беретін қадам болмақ. Президент қолға алған бастаманың маңызына тоқталып, жұмысты сапалы және уақытылы аяқтауды тапсырды.

Ал жалпы ұзындығы 462 шақырым болатын «Қызылорда – Сексеуіл» жолы қайта жаңартылып, төрт жолаққа дейін кеңейеді. Бұл қауіпсіз көлік қозғалысын реттейді, жолаушылар мен жүк тасымалын тиімді ете түседі. Еліміздің батыс өңірлері мен Қызылорда облысы арасындағы көлік қатынасына, халықаралық және республикалық транзиттік дәліздердің өткізу қабілетін жақсартуға, жол бойындағы қызмет инфрақұрылымның дамуына да серпін береді.

Осылайша, Шығыс пен Батысты жалғайтын жаңа көлік жүйесін қалыптасады. Жоба 2029 жылы толық аяқталады деп жоспарланып отыр.

Жалғасы 2-бетте

БЕЙПІЛАУЫЗ БЛОГЕРЛЕРГЕ ТЫЙЫМ БОЛА МА?

ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕРДІҢ ТОҚТАУСЫЗ АЛГОРИТМДЕРІ КҮН САЙЫН БҮКІЛ ҚОҒАМНЫҢ САНАСЫН БЕЙПІЛ СӨЗДЕРМЕН, ҚАУІПТІ ПРАНКТЕРМЕН ЖӘНЕ ШЕКТЕН ШЫҚҚАН АРАНДАТУШЫ КОНТЕНТПЕН УЛАП ЖАТЫР. КЕЗІНДЕ ЖАЙ ҒАНА ЖЕҢІЛ ОЙЫН-САУЫҚ СИЯҚТЫ БАСТАЛҒАН ЦИФРЛЫҚ «ХАЙП» БҮГІНДЕ ЖАС БУЫННЫҢ МІНЕЗ-ҚҰЛҚЫН, ТІЛДІК МӘДЕНИЕТІ МЕН МОРАЛЬДЫҚ БЕЙНЕСІН ҚАЙТА «ЖАЗАТЫН» ЕҢ ПӘРМЕНДІ ӘЛЕУМЕТТЕНДІРУ АГЕНТІНЕ АЙНАЛДЫ. БАСҚАНЫ ҚОРЛАП, ҚОҒАМДЫҚ ТЫНЫШТЫҚТЫ БҰЗУДЫ «ТРЕНД» ДЕП ҰҒУ, АЛ БЕЙПІЛ СӨЙЛЕУДІ «ЕРКІНДІК» ДЕП ҚАБЫЛДАУ БАСЫЛМАЙ ТҰР.

Психологиядағы әлеуметтік үйрену теориясы мен заманауи нейробиологиялық зерттеулер мұндай агрессивті ортада өскен баланың эмпатияны жоғалтып, когнитивті деградацияға ұшырайтынын ашық ескертеді. Бұл құбылыстың тамырын тереңнен түсіну үшін ең алдымен академиялық психология мен заманауи нейробиология ғылымының тұжырымдарына сүйенген жөн. Бұл шақта жасөспірімдердің мидың эмоциялар мен импульстерге жауап беретін лимбикалық жүйесі қарқынды дамып, ал шешім қабылдау мен мінез-құлықты бақылайтын префронтальды қыртысы әлі толық қалыптасып үлгермейді. Алайда бұл модель қазір бүкіл ересектер социумына да таралып отыр. Америкалық психолог Альберт Бандураның әлеуметтік үйрену теориясы бойынша адамдар мінез-құлықты тікелей жеке тәжірибе арқылы

емес, бақылау және еліктеу арқылы сіңіреді. Оның эксперименттері желідегі блогер агрессивті, деструктивті әрекет жасап, ол үшін жазаланбай, керісінше марапатталып, көптеген лайкқа, донатқа, қаралым мен жалпыхалықтық танымалдылыққа кенелсе, оны бақылап отырған аудитория бұл мінез-құлықты сәттілікке жеткізетін оңай әрі ең тиімді стратегия деп қабылдайды. Осылайша, цифрлық кеңістіктегі танымал блогерлер қоғамның бейресми идеалдарына айналып, олар айтқан бейпіл сөз немесе арандатушы пранк халықтың санасында еркін болудың немесе заман ағымынан қалмаудың негізгі символы ретінде орнығады.

Бұл процесс қоғамдық санада өте ауыр когнитивті және психологиялық салдар қалыптастырады. Күнделікті эк-

раннан бейпіл сөздер мен агрессияны, біреуді қорлауды тұрақты көру адамдардың сезімталдығын жоғалтады. Америка психологиялық ассоциациясының зерттеулері көрсеткендей, үнемі медиа-агрессияға ұшыраған адамдар шынайы өмірдегі зорлық-зомбылыққа немесе өзгелердің қайғысына сезімталдығын азайтып, біреуді қорлауды, қоғамдық орында әдепсіздік жасауды қалыпты әзіл ретінде қабылдай бастайды. Осыдан барып желідегі пранктер мен арандатушы контент офлайн ортаға ойысып, мектептерде, оқу орындарында, жұмыс орындары мен көшелерде кибербуллинг пен шынайы өмірдегі девиантты мінез-құлыққа ұласады.

Жалғасы 4-бетте

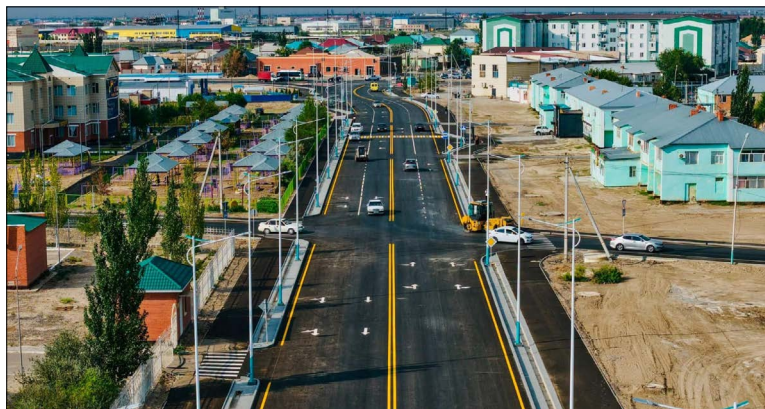

Мұң МҰНАРАСЫ

МҰНАЯ БІЛМЕГЕННІҢ, ҚУАНА БІЛМЕЙТІНІ СЕКІЛДІ. КІЛЕҢ БІР АСАУ ЖЫРЛАРДАЙ КЕКІЛДІ, ҚОЛҒА ҰСТАП, ҚҰНЫҒА ПАРАҚТАҒАНДА БҮЛ КІТАП ӘРЕҢ-МӘРЕҢ КЕТІЛДІ. ОҚЫП-ТОҚУДЫҢ ЕНЖАРЛЫҒЫНАН ЕМЕС, БОЙДЫ КЕРНЕГЕН АДҰЫН ЕЛЕС, МАЗМҰН ТЕРЕҢДІГІМЕН ОҢАЙЛЫҚПЕН АЛДЫРМАЙТЫН БЕЛЕС – ӨНЕ, ШАБАНДЫҚТЫҢ СЫРЫ СОНДА ЖАТЫР, КӨЗ ЖҮГІРТУДІҢ ӨЗІ ЖЕЛІМДЕЛІП-АҚ ҚАЛҒАНДАЙ МА, ӘР ШУМАҚҚА ШҰҚЫЛАНА ШҰҚШИҒАН БІЗ БІР ПАҚЫР!

7»

ҚЫЗЫЛОРДА: САПАЛЫ ЖОЛ ҮЛЕСІ – 95 ПАЙЫЗ

ЕСЕПКЕ ЖҮГІНСЕК, ҚЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСЫ АУМАҒЫНДА ЖЕРГІЛІКТІ МАҢЫЗДЫ 3 525 ШАҚЫРЫМ АВТОМОБИЛЬ ЖОЛЫ БАР. ОНЫҢ 1 025 ШАҚЫРЫМЫ – РЕСПУБЛИКАЛЫҚ, 555 ШАҚЫРЫМЫ – ОБЛЫСТЫҚ, 1 945 ШАҚЫРЫМЫ – АУДАНДЫҚ МАҢЫЗГА ИЕ. «БАТЫС ЕУРОПА – БАТЫС ҚЫТАЙ» КҮРЕ ЖОЛЫ САЛЫНҒАЛЫ ОСЫ АВТОБАНЫҢ ЕҢ ҰЗАҚ БӨЛІГІН АЛЫП ЖАТҚАН ҚЫЗЫЛОРДА ЖЕРІНДЕ ЖОЛ ҚҰРЫЛЫСЫНЫҢ ЖАҢА ДӘУІРІ ТУДЫ. ӨСІРЕСЕ, КЕЙІНГІ ТӨРТ-БЕС ЖЫЛДЫҢ КӨЛЕМІНДЕ БҮЛ АНЫҚ БАЙҚАЛЫП ОТЫР.

5»

АҒЗА ДОНОРЫН 30 СЕКУНДА ТАБУҒА КӨМЕКТЕСЕТІН ЖОБА ЖАСАҒАН

АҒЗА ДОНОРЫН ТАБУ – ӘЛЕМДІК МЕДИЦИНАДАҒЫ ЕҢ КҮРДЕЛІ МӘСЕЛЕЛЕРДІҢ БІРІ. СӘЙКЕС АҒЗА ДОНОРЫН ТАБУ – КӨП УАҚЫТТЫ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН ӘРІ КӨП САТЫЛЫ ПРОЦЕСС. ОСЫ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕНІ ШЕШУГЕ ҮЛЕС ҚОСУДЫ МАҚСАТ ЕТКЕН ЕКІ ЖАС ІТ-МАМАНЫ ДОНОР ІЗДЕУ ПРОЦЕСІН ЖЕҢІЛДЕТУГЕ АРНАЛҒАН ЖОБАНЫ ӨЗІРЛЕДІ. ASTANA IT UNIVERSITY-ДЕ БІЛІМІН ЖЕТІЛДІРІП ЖҮРГЕН ЕКІ ҚАЗАҚ СТУДЕНТІ АҒЗА ДОНОРЫН БҰРЫНҒЫДАЙ 12 САФАТТА ЕМЕС, 30 СЕКУНДА ТАБУҒА МҰМКІНДІК БЕРЕТІН ЖИ ЖОБА ЖАСАП ШЫҒАРДЫ. ӨЗІРШЕ, ПИЛОТТЫҚ ЖОБА КҮЙІНДЕ ЕЛІМІЗДЕГІ БЕС КЛИНИКАДА СЫНАҚТАН ӨТІП ЖАТҚАН БҮЛ АЙРЫҚША БАСТАМАҒА ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚ ТАНЫТЫП ЖАТҚАНДАР ЖЕТЕРЛІК. ОСЫ ЖОБАНЫ ҚҰРАСТЫРУШЫЛАРДЫҢ БІРІ – ЕРНҮР СЫРЛЫБАЕВТЫ ӨҢІМГЕ ТАРТЫП, СӨЙЛЕСКЕН ЕДІК.

8»

«АРАЛ – КАСПИЙ» МАГИСТРАЛІ:

ЖАҢА ДӘУІРДІҢ КҮРЕТАМЫРЫ

Басы 1-бетте

Ділда УӘЛИБЕК

АУҚЫМДЫ ЖОБАЛАРДЫ ӨЗ МАМАНДАРЫМЫЗ ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫП ЖАТЫР

Президент «Қызылорда – Сексеуіл», «Ұлғайсын – Сексеуіл» және «Бейнеу – Сексеуіл» автокөлік жолдары құрылысы басталған телекөпірде сөз сөйледі.

Қасым-Жомарт Тоқаев көлік-логистика саласы тоғыз жолдың торабында тұрған Қазақстанның өсіп-өркендеуіне серпін беретін маңызды бағыт екеніне тоқталып, бүгін еліміз үшін стратегиялық мәні айрықша ауқымды жобалардың құрылысы басталатынын мәлімдеді.

– «Жол – тіршіліктің күретамыры». Мемлекет осы саланы дамытуға әрдайым баса назар аударады. Біздің мақсатымыз – Қазақстандағы Еуразиядағы негізгі транзит хабы ретінде дамыту. Мен мұны үнсімі айтып жүрмін. Баршаңызға белгілі, еліміз Еуропа мен Азияны жалғайтын негізгі көпір саналады. Батыс пен Шығыс арасында құрлықпен тасымалданатын жүктің басым бөлігі Қазақстан арқылы өтеді. Сондықтан озық және заманауи көлік жүйесін қалыптастыру – алдымызда тұрған стратегиялық міндет. Жалпы, елімізде бұл бағытта көптеген шаруа атқарылып жатыр. Былтыр «Достық – Мойынты» темір жолының екінші желісі іске қосылды. Соның арқасында жүк тасымалы көлемі 5 есе артты. Сондай-ақ Алматы бекетін айналып өтетін теміржол желісі жұмыс істей бастады, нәтижесінде жүк жеткізу мерзімі айтарлықтай қысқарды. Ең бастысы, осындай ауқымды жобаларды өз мамандарымыз жүзеге асырып жатыр, – деді Мемлекет басшысы.

Президенттің айтуынша, бұл жұмыстың бәрі Қазақстанның көлік-логистика саласындағы әлеуеті зор екенін көрсетеді.

– Өткен жылы еліміздегі жалпы тасымал көлемі 6 пайызға артып, шамамен 37 миллион тонна болды. Быыл «Мойынты – Қызылжар» және «Дарбаза – Мақтаарал», ал келесі жылы «Бақты – Аялөз» теміржол желісінің құрылысы аяқталады. Бұдан бөлек, біз автокөлік саласына ерекше назар аударып отырмыз. Кейінгі жылдары Қазақстанда тас жолдарды түбегейлі жаңарту жұмысы қолға алынды. Бірқатар ірі инфрақұрылымдық жоба табысты аяқталды. «Батыс Еуропа – Батыс Қытай», «Қарағанды – Алматы», «Орталық – Оңтүстік», «Атырау – Астрахан», «Талдықорған – Өскемен», «Қалбатау – Майқапшағай» бағытындағы жолдар – соның айқын дәлелі. Кейінгі 5 жылда автокөлікпен жүк тасымалдау көлемі екі есе артты. Былтыр осы қызмет түрінен түсетін табыс 1,5 триллион тең-

геге жетті. Өздеріңіз білесіздер, еліміз арқылы 8 халықаралық дәліз өтеді. Бұл жолмен күн сайын 35 мыңға жуық автокөлік жүреді. Өткен жылы 13 мың шақырым автокөлік жолын салу және жөндеу жұмысы жүргізілді. Соның 6 мың шақырымы халық игілігіне берілді. Келесі жылы автокөліктерді өткізу бекеттері толық жаңартылады. Мұндай ауқымды жұмыс Тәуелсіздік тарихында алғаш рет жүзеге асырылып отыр, – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

«АРАЛ – КАСПИЙ» АЛТЫН КӨПІРГЕ АЙНАЛАДЫ

Мемлекет басшысы қазір Қазақстанның әр аймағында автожолдар жөнделіп жатқанын атап өтті.

– Жақында Сарыағаш айналма жолының құрылысы мен «Жезқазған – Қарағанды» автожолын жөндеу жұмысы басталды. Сонымен қатар еліміз бойынша көптеген тұрғын үй, мектеп, аурухана, инженерлік желі салынып жатыр, басқа да әлеуметтік нысандар бой көтеруде. Бір сөзбен, Қазақстан үлкен құрылыс алаңына айналатын болды. Бұл мемлекетіміздің өсіп-өркендеу жолына түсіп, жаңа даму кезеңіне қадам басқанын көрсетеді, – деді Президент.

Қасым-Жомарт Тоқаев «Бейнеу – Сексеуіл» бағытында 800 шақырымдық түбегейлі жаңа жолдың құрылысы басталғанына тоқталып, бұл бағдарды халықаралық ауқымдағы автожол деп атады.

– Осы жол ел аймақтары арасындағы байланысты нығайта отырып, Қытай мен Еуропаны жалғайтын «алтын көпір» ретінде қызмет етеді. Бұл жоба Қытай шекарасындағы өткізу бекеттерін Ақтау, Құрық порттарымен тікелей байланыстырады. Соның нәтижесінде, Қытайдан Еуропаға дейін жүк тасымалдау ұзақтығы 1 мың шақырымға, ал жүк жеткізу мерзімі 3 тәулікке дейін қысқарады. Халқымыздың таным-түсінігінде құдық қазу, көпір салу сауапты іс саналады. Осы тұрғыдан алып қарасақ, біз игілігі баршаға ортақ, яғни өзіміз де, өзгелер де пайдасын көретін аса жауапты жұмысты бастап отырмыз.

Басты мақсат – елімізді Еуропа мен Азияны жалғастыратын жетекші логистикалық желінің біріне айналдыру. Қазақстандағы автокөлік тасымалы саласы табысы жағынан теміржол көлігімен теңесті. Сондықтан жолдың құрылысын жүргізумен бірге заманауи цифрлық экожүйе құру маңызды міндет саналады.

«Бейнеу – Сексеуіл» бағыты республикалық, аймақтық, құрлықтық деңгейдегі маңызды жол болары анық. Сондықтан бұл жолды «Арал – Каспий магистралі» деп атаған дұрыс, – деді Мемлекет басшысы.

ЖҮМЫСҚА 10 МЫҢНАН АСТАМ АДАМ ТАРТЫЛАДЫ

Сонымен қатар Президент жалпы ұзындығы 774 шақырым «Қызылорда – Сексеуіл», «Ұлғайсын – Сексеуіл» жолдарын кеңейту, түбегейлі жаңарту жұмыстары басталғанын мәлімдеді.

– Бұл жолдардың құрылысымен отандық компаниялар айналысады. Құрылыс жұмыстарына 10 мыңнан астам жұмысшы тартылады. Жолдар толық салынып біткен соң жүк тасымалы 2,5 есе артып, жылына 13,2 миллион тоннаға жетеді. Бұл жобалар ел экономикасын өркендетуге, туризмді дамытуға тың серпін беріп, халықтың әл-ауқатын арттыруға септігін тигізері сөзсіз. Осындай жобалардың әрқайсысы тттас Қазақстанның көлік

жүйесімен үйлеседі. Бұған дейін негізінен солтүстіктен оңтүстікке тартылған көлік желілері енді шығыстан батысқа қарай бағытталған жаңа тармақтармен кеңейіп жатыр. Басты мақсат – елімізді Еуропа мен Азияны жалғастыратын жетекші логистикалық желінің біріне айналдыру. Қазақстандағы автокөлік тасымалы саласы табысы жағынан теміржол көлігімен теңесті. Сондықтан жолдың құрылысын жүргізумен бірге заманауи цифрлық экожүйе құру маңызды міндет саналады. Жергілікті автоөндірісті тарта отырып, отандық тасымалдаушыларды қолдаудың ұлттық бағдарламасын қабылдау әлеуетті еселейді. Мұның бәрі Қазақстанның транзиттік мүмкіндіктерін кеңейте түседі. Арал маңындағы иен даламен тартылып жатқан жолдар бұған дейін түйік нүкте саналып келген бағыттарды Еуразияның

негізгі көлік дәліздерінің тоғысына айналдырады. Бүгін бастау алып жатқан жұмысты уақытылы, яғни 2029 жылдан кешіктірмей аяқтау өте маңызды. Қажетті жағдайдың барлығы жасалып жатыр. Енді білек сыбана жұмысқа кірісу керек. Біз бір ел болып, бұл міндетті ойдағыдай жүзеге асырамыз. Мен бұған кәміл сенемін. Баршаңызға амандық, сәттілік және табыс тілеймін! – деді Қасым-Жомарт Тоқаев.

Телекөпір барысында Премьер-Министрдің бірінші орынбасары Нұрлыбек Нәлібаев, Ақтөбе облысының әкімі Асхат Шахаров, Маңғыстау облысының әкімі Нұрдіәулет Қылыбай жобаны бастауға әзірлік жөнінде баяндады. Бұдан бөлек Қызылорда облысы Ардагерлер кеңесінің төрағасы Серік Дүйсенбаев сөз сөйлеп, Президентке өңір тұрғындарының ризашылығын білдірді.

• ПІКІР

Дархан ИМАНАШЕВ,
«ҚазАвтоЖол» ұлттық компаниясы
Басқарма төрағасы:

БҮЛ ШЕШІМДІ ТАРИХИ БЕТБҮРЫС ДЕП БАҒАЛАЙМЫН

– Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев стратегиялық маңызы айрықша үш автожол жобасын – «Бейнеу – Сексеуіл», «Қызылорда – Сексеуіл» және «Ұлғайсын – Сексеуіл» бағыттарын іске асыруға ресми түрде бастау берді. Президент бұл бастаманы еліміздің көлік жүйесін түбегейлі жаңғыртатын біртұтас инфрақұрылымдық шешім ретінде айқындап, оны Арал – Каспий автомагистралі деп атады.

Жол саласының тізгінін ұстап отырған маман ретінде мен бұл шешімді тарихи бетбұрыс деп бағалаймын. Тәуелсіздік жылдарында алғаш рет еліміз бір мезетте жалпы ұзындығы 1 574 шақырымды болатын ірі автожол құрылыстарын қолға алып отыр. Бұл жай ғана құрылыс емес, елдің кеңістіктік-экономикалық байланысын қайта құратын жүйелі қадам.

Бүгін біз Қорғас пен Достықтағы шекаралық өткелдерді Ақтау мен Құрық теңіз порттарымен тікелей жалғайтын жаңа құрлық дәлізін қалыптастырып жатырмыз. Бұған дейін Сексеуіл мен Бейнеу арасындағы тікелей жолдың болмауы жүк тасымалын ұзақ әрі тиімсіз бағыттармен жүргізуге мәжбүр ететін. Енді бұл түйіктік түбегейлі шешімін табады: жол қашықтығы шамамен 1 000 шақырымға қысқарып, жол жүру уақыты 30 сағатқа, ал жүк жеткізу мерзімі 4,5-5 тәуліктен 3 тәулікке дейін азаяды.

Бұл жобалар – «Батыс Еуропа – Батыс Қытай» халықаралық дәлізі мен Транскаспий халықаралық көлік бағыты аясындағы өсіп келе жатқан транзит мәселелеріне берілген нақты жауап. Қазірдің өзінде кейбір учаскелерде тәуліктік көлік ағыны 10-15 мың автокөлікке жетіп, бастапқы болжамдардан әлдеқайда асып кетіп отыр. Бұл инфрақұрылымға деген қысымның артқанын және жаңа шешімдердің уақытылы қабылданғанын көрсетеді.

Мемлекет басшысының тапсырмасын орындау аясында жобалар толық қаржыландырылды, халықаралық мердігер консорциумдары құрылды, сондай-ақ барлық ұйымдастыру-техникалық дайындық жұмыстары аяқталды. Ендігі міндет – белгіленген мерзімде сапа стандарттарын қатаң сақтай отырып, жобаларды толық әрі тиімді жүзеге асыру.

«Бейнеу – Сексеуіл» бағыты бойынша ұзындығы 800 шақырым болатын жаңа автожол салынады. Бұл бағыт Транскаспий халықаралық көлік дәлізінің стратегиялық буынын толықтырып, Каспий теңізі порттарына жылдам әрі тиімді жетуге мүмкіндік береді. «Қызылорда – Сексеуіл» учаскесінде 462 шақырым жол І техникалық санатқа ауыстырылып, екі жолақтан төрт жолаққа дейін кеңейтіледі. Ал «Ұлғайсын – Сексеуіл» бағытында ұзындығы 312 шақырым болатын заманауи төрт жолақты автожол салу көзделіп отыр.

Бұл екі ірі жоба халықаралық DBM (Design – Build – Maintain) моделі бойынша жүзеге асырылады. Бұл тәсіл бойынша мердігер тек құрылысқа ғана емес, жолды жобалау мен пайдалануға берілгеннен кейінгі жеті жылдық күтіп ұстау жұмысына да толық жауап береді. Осы арқылы жол сапасы тұрақты түрде бақыланады.

Құрылыс кезеңінде жобаларға 10 мыңнан астам маман мен 3 мыңға жуық арнайы техника жұмылдырылады. Сонымен қатар 81 көпір мен жол өткелі, 452 су өткізу құрылысы, заманауи жол бойы сервис нысандары, демалыс алаңдары және цифрлық қозғалыс мониторинг жүйелері салынатын болады.

Бұл бастамалардың ауқымы тек көлік саласымен шектелмейді. Олар Қызылорда, Ақтөбе және Маңғыстау облыстарының әлеуметтік-экономикалық дамуына тың серпін беріп, жаңа жұмыс орындарын ашуға, отандық өндірісті қолдауға және шағын және орта бизнестің өркендеуіне жол ашады. Әсіресе, Арал өңірі үшін бұл жоба ерекше маңызға ие: мұнда заманауи мультимодальды көлік-логистикалық хаб қалыптасады.

Біз жұмыстың жауапкершілігін толық сезінеміз. Сондықтан басты ұстанымымыз өзгермейді: сапа мен қауіпсіздік – әрбір шақырым жолдың өзегінде тұруға тиіс.

«Арал – Каспий» автомагистралінің іске асуы еліміздің көлік инфрақұрылымындағы түйінді мәселелерді шешіп қана қоймай, Қазақстанның Транскаспий халықаралық көлік дәлізіндегі стратегиялық орнын нығайтады. Бұл жоба елімізді Шығыс пен Батысты жалғайтын басты құрлық көпіріне айналдыру жолындағы маңызды қадам болмақ.

• ПІКІР

Айбол ДАНАҒҰЛ,
«ҚазАвтоЖол» Ақтөбе облыстық филиалының директоры:

ИНФРАҚҰРЫЛЫМ ДА ЖОЛМЕН БІРГЕ ЖАҢАРАДЫ

– Мемлекет басшысының тапсырмасына сәйкес «Ақтөбе – Қаратоғай» бағытының жалғасы «Ұлғайсын – Сексеуіл», «Сексеуіл – Қызылорда» жобалары бастау алып жатыр.

Соның ішінде Ақтөбе облысы бойынша 215 шақырымы өтеді. 2 жолақты жол болып басталып, 4 жолақты жолға кеңейтілетін болады. Осы жоба аясында барлық инфрақұрылым, нақтырақ айтқанда, су өткізетін құбырлар, көпірлер қайтадан жаңартылады. Жол бойындағы қызметтің барлығы қайта жобаланады.

Одан бөлек, Президент тапсырмасына сәйкес жүзеге асырылатын ірі жобаның бірі – «Бейнеу – Сексеуіл» жобасы. Оның жалпы ұзындығы – 559 шақырым, оның 245 шақырымы Ақтөбе облысының аумағынан өтеді. Жол жаңадан салынады, сонымен қатар Шалқар қаласы мен Бозой ауылы арасындағы жол күрделі жөндеуден өткізілмек.

Ұлғайсын

Сексеуіл

Бейнеу

Қызылорда

«ӘДІЛЕТ» ШТАБЫ ЖАМБЫЛ ОБЛЫСЫНА БАРДЫ

«Әділет» партиясының Төрағасы Айбек Дәдебай бастаған штаб Жамбыл облысына барды. Мобильді керуен Жуалы ауданындағы Бауыржан Момышұлы және Нұрлыкент ауылдарының тұрғындарымен кездесті.

Штаб өкілдері «Ауыл аманаты» бағдарламасына қатысқан Қайрат пен Сая Дүйсекұловтардың шаруашылығымен танысты. Отбасы 2,5 пайыздық несиеге 14 бас ірі қара сатып алған. Қазір шаруашылық күніне 50 литрдей сүтті жергілікті кооперативке өткізеді. Делегация АЛІ-KO SUT сүт өңдеу кооперативінде де болды. Мұнда 10 адам тұрақты жұмыс істейді, күн сайын 200-ге жуық тұрғын сүт өткізеді.

Нұрлыкенттегі кездесуде тұрғындар ауылды дамыту, әлеуметтік қолдау және тұрғын үй бөлу мәселе-

лерін көтерді. Гүлмира Сабырәлиева зейнеткерлерге кеңес беретін орталықтар ашуды, Дүррия Раманова әлсуметтік осал отбасыларға жалдамалы тұрғын үй бөлудің ашықтығын

арттыруды ұсынды. Партия өкілдері ауыл тұрғындарының табысын арттыру, шағын кәсіпкерлік пен кооперацияны қолдау жөніндегі бағдарламалық ұсыныстарын таныстырды.

ЖСДП КАНДИДАТЫ ҚАРАҒАНДЫ ЖАСТАРЫМЕН ЖҮЗДЕСТІ

ЖСДП-дан Құрылтай депутаттығына кандидат Нұрлан Әубәкіров Қарағандының студенттері мен жұмысшы жастарымен кездесті. Жиында «Прогресс жолындағы 20 белес»

бағдарламасы мен өңірдегі өзекті мәселелер талқыланды.

Кездесуде түлектерді жұмысқа тұрғызу, жас мамандардың өңірден кетуі, экологиялық ақпараттың

ашықтығы, ТҮКШ пен МИБ саласын реформалау мәселелері көтерілді. Сонымен қатар жоғары оқу орындарының бағдарламаларын еңбек нарығының сұранысына бейімдеу, киберқауіптерден қорғану мен жастарды жергілікті деңгейде шешім қабылдау процесіне тарту жайы сөз болды.

Нұрлан Әубәкіров жас мамандардың тәжірибесіз жұмысқа орналасуда кездесетін қиындықтарына тоқталып, кәсіпорындар мен жоғары оқу орындарының серіктестігін дамыту жөніндегі ұсыныстарды таныстырды. Сондай-ақ ауа мен судың жай-күйі туралы мәліметтердің ашық болуына қатысты пікірін айтты. Ашық диалог кезінде жиынға қатысқандар өз сұрақтарына жауап алды.

«БАЙТАҚ»: ӨНДІРІСТЕГІ ЭКОЛОГИЯ МӘСЕЛЕСІ ТАЛҚЫЛАНДЫ

«Байтақ» жасылдар партиясының хатшысы, Құрылтай депутаттығына кандидат Владимир Мартель Алматы ауыр машина жасау зауытына барып, еңбек ұжымымен кездесті. Жиынға 20-дан аса адам қатысты.

Кездесуде партияның бағдарламасындағы өнеркәсіптің экологиялық жаңғыртуға қатысты бағыттар таныстырылды. Тараптар өндірістің қоршаған ортаға әсерін азайту, табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану, еңбек қауіпсіздігін қамтамасыз ету және отандық өндірісті қолдау мәселелерін талқылады.

Владимир Мартель экологиялық жаңғырту кезінде өндірістің тиімділігі мен жұмыс орындарын сақтау мәселелерін де ескеру қажет екенін

айтты. Оның сөзінше, бұл үдерісте заманауи технологияларды енгізу, кәсіпорындардың тиімділігін арттыру және қоршаған ортаға түсетін жүктемені азайту маңызды.

Кандидат партияның өнеркәсіп саласына қатысты ұстанымы мен еңбек ұжымдарымен кездесулері туралы айтты. Жиын пікір алмасу форматында өтті.

ҚХП: КӘСПОДАҚТЫҢ РӨЛІ КҮШЕЮІ КЕРЕК

ҚХП-дан Құрылтай депутаттығына кандидаттар Павлодар облысының кәсіподақ өкілдерімен кездесті. Жиында еңбек құқығын қорғау, еңбекақы төлеу және кәсіподақтардың қызметіне қатысты мәселелер қаралды.

Партия өкілдері бір күн бұрын басқа партиялардың сайлауалды бағдарламаға айтқан сынына жауап берді. Олар бұл пікірмен келіспейтіндерін білдіріп, партия бағдарламасындағы еңбек саласына арналған нақты ұсыныстарды таныстырды.

Құрылтай депутаттығына кандидат Евгений Миронов ең төменгі жалақыны күнкөріс деңгейімен байланыстыру, үстеме жұмысқа ақы төлеуді бақылауды күшейту,

кәсіпорындарды жекешелендіру кезінде қызметкерлердің құқығын қорғау және еңбек инспекцияларының өкілеттігін кеңейту жөніндегі

ұсыныстарды атады. Сондай-ақ тәуелсіз кәсіподақтар мен ұжымдық шарттарды қолдау мәселесі көтерілді.

«АУЫЛ» ШТАБЫ ЕҢБЕК ҰЖЫМДАРЫМЕН ПІКІР АЛМАСТЫ

«Ауыл» партиясының төрағасы Қайрат Айтуғанов пен Құрылтай депутаттығына кандидаттар Солтүстік Қазақстан облысына барып, еңбек ұжымдары мен ауыл тұрғындарымен кездесті.

«Фирма Алекри» және «Молсервис» кәсіпорындарының ұжымдарымен өткен кездесулерде отандық өндірісті дамыту, агроөнеркәсіптік кешендегі қайта өңдеу саласын қолдау және азық-түлік қауіпсіздігі мәселелері талқыланды.

Якорь ауылындағы ветеринариялық пунктте сала мамандары ветеринариялық қауіпсіздік, ғылым мен өндіріс арасындағы байланысты күшейту, ауылға білікті кадрлар даярлау және мамандарды тұрақтандыру мәселелерін көтерді. Ал

«Есиль Су» филиалының қызметкерлерімен ауылдарды сапалы ауызсумен қамту, су инфрақұрылымын жаңғырту және су ресурстарын тиімді пайдалану жайы сөз болды.

Кездесулер барысында тұрғындар мен еңбек ұжымдары өндіріс, инфрақұрылым және ауылдағы еңбек жағдайына қатысты ұсыныстарын айтты.

www.election.gov.kz

ШЕТЕЛДЕ ДАУЫС БЕРУ

2026 жылғы 23 тамызда Қазақстан Республикасы Құрылтайының депутаттарын сайлау өтеді.

Шет мемлекеттердегі Қазақстан Республикасының өкілдіктері жанындағы сайлау учаскелеріндегі сайлаушылар тізімдеріне тиісті шет мемлекетте тұратын немесе ұзақ мерзімді шетелдік іссапарда жүрген және Қазақстан Республикасының жарамды паспорты бар барлық азаматтар енгізіледі.

Шет мемлекеттерге жеке шақыру бойынша, қызметтік, іскерлік және туристік сапарға келген Қазақстан Республикасының азаматтары учаскелік сайлау комиссиясына жүгінген жағдайда және оларда Қазақстан Республикасы азаматының жарамды паспорты болған кезде сайлаушылар тізімдеріне енгізіледі.

Егер тізімге енгізілген сайлаушылардың бәрі дауыс беріп болса, дауыс беру кез келген уақытта аяқталды деп жариялануы мүмкін.

Қазақстан Республикасының шет мемлекеттердегі өкілдіктері жанындағы сайлау учаскелерінің тізімі Қазақстан Республикасы Сыртқы істер министрлігінің және Орталық сайлау комиссиясының интернет-ресурстарында қолжетімді.

Жаңару үшін дауыс бер!

Қазақстан Республикасының Орталық сайлау комиссиясы

«АҚ ЖОЛ»: ӨНДІРІС СЕКТОРЫН ДАМУ ЖОЛДАРЫ САРАЛАНДЫ

«Ақ жол» партиясының төрағасы Дания Еспаева партия кандидаттарымен бірге сайлауалды науқан аясында «Үркер-АШ» кәсіпорынының ұжымымен кездесті.

Жиында партия бағдарламасындағы отандық өндірісті дамыту, өңдеуші кәсіпорындарды қолдау, салық саясатын жетілдіру, жұмыс орындарын ашу және шағын әрі орта бизнестің мүмкіндіктерін кеңейту бағыттары таныстырылды.

Кәсіпорын қызметкерлері партия өкілдерімен өндіріс секторын дамыту, кадрлар даярлау, отандық кәсіпорындардың бәсекеге деген қабілетін арттыру және кәсіпкерлікке қолайлы жағдай жасау мәселелерін талқылады. Дания Еспаева әкімшілік жүктемені азайту, экономика-

ның нақты секторына инвестиция тарту және отандық өндірушілерге берілетін тапсырыстар көлемін ұлғайту жөніндегі ұсыныстарды таныстырды.

Кездесу соңында қатысушылар отандық өндірістің даму перспективалары жөнінде пікір алмасып, еңбек ұжымдары, кәсіпкерлер мен саяси институттар арасындағы өзара

RESPUBLICA: ЖАСТАР БІР АЛАНДА ОЙ БӨЛІСТІ

Түркістандағы «Farab Library» кітапханасында Republica партиясының ReTalks-кездесуі өтті. Жиында жастар Құрылтайға кандидаттарға сұрақтарын қойып, ұсыныстарын жеткізді.

Қатысушылар жастарды жұмыспен қамту, білім алу, кәсіп бастау және қоғамдық өмірге қатысу мүмкіндіктерін талқылады. Сондай-ақ жас мамандардың шетелге жұмыс істеуге немесе тұрақты тұруға кету себептері мен оның алдын алу жолдары сөз болды. Партия төрағасының орынбасары Олжас Құспеков сайлауалды бағдарламаны таныстырды.

Кандидат Нүргүл Тау студенттердің әлеуметтік жағдайы мен жатақхана мәселесіне тоқталды. Кездесуде партия фракциясының заң шығару жұмысы, мерзімді әске-

ри қызметтен өткен жастардың мемлекеттік грантпен жоғары оқу орындарына түсу мүмкіндігі және ерекше қажеттілігі бар азаматтар үшін қолжетімді орта қалыптас-

тыруға қатысты өзгерістер де талқыланды. Екатерина Смолякова мен Тоқтар Болысов жастардың қоғамдық және саяси шешімдерге қатысуы жөнінде пікір білдірді.

Бейпілауыз блогерлерге

Басы 1-бетте

Арайлым ЖОЛДАСБЕКҚЫЗЫ

Америкалық медиа теоретик, коммуникация саласындағы профессор, жалпы коммуникация мен теледидардың қоғамға әсерін зерттеген Джордж Гербнер (1919-2005) «культивация теориясының негізін қалады. Оның теориясына сәйкес медиа-орта адамның дүниетанымы мен сөйлеу мәдениетін ұзақ уақыт бойы өңдеп, қалыптастырады. Балағат сөздер мен шок-контентті тұрақты тұтыну қоғамның тілдік сүзгісін бұзып, ойлау қабілеті мен аналитикалық өрісін тарылтады. Өз эмоциясын, ашуын, қуанышын немесе таңданысын білдіру үшін әдеби, бай сөздік қорын іздемей, дайын балағат сөздерді қолданатын адам біртіндеп күрделі ойлау қабілетінен және эстетикалық талғамнан ажырайды. Мұндайда отбасы мен білім беру мекемелері беретін дәстүрлі мораль мен желідегі оңай вайп, танымал болған бұзақы блогердің арасында пранк-индустцияланған когнитивті диссонанс пайда болады. Адал еңбек пен сапалы білімнің беделі құлдылап, қоғамда маргиналды құндылықтар үстемдік құра бастайды.

Кейінгі онжылдықта Қазақстанның әлеуметтік желілеріндегі бейпіл сөздер мен агрессивті хайп-контент бұрынғыдай «сирек кездесетін шок-эзілден» өрістей келе, арнайы жүйеленген «алгоритмдік экономикаға» айналды. Әлеуметтік желілердегі бейпіл сөздер мен деструктивті пранктердің кең таралуы жекелеген блогерлердің тәртіпсіздігі емес, цифрлық платформалардың архитектурасы, аудиторияның психологиялық суранысы және жарнама нарығының экономикалық мүддесі тоғысқан жүйелі құбылыс. Бұл құбылыстың танымал болуының негізгі себептерін үш іргелі фактор тұрғысынан талдауға болады. Бірінші фактор – заманауи әлеуметтік желілердің алгоритмдік архитектурасы контенттің этикалық немесе эстетикалық құндылығына емес, аудиторияны ұстап тұруға негізделген. Адам мүлде күтпеген, агрессивті немесе шекарадан шығатын контент көргенде, мида дофамин им-

пульсі пайда болып, экранға байлана түседі. Алгоритмдер мұны «сапасы контент» деп қабылдап, оны тегін органикалық трафик арқылы миллиондаған қолданушыға ұсынады. Әдетте, провокациялық немесе әдепсіз контенттің астында әрдайым комментарийлер соғысы жүреді. Біреулер қолдап, біреулер айыптайды. Комментарийлер саны мен видеоны басқалармен бөлісу саны көбейген сайын алгоритм видеоны трендке шығарады. Ал тұтынушының назарын ұстап қалу үшін 3 секунд жеткілікті. Сондықтан контентмейкерлер алғашқы 3 секундта қатты айқайлайды, бейпіл сөйлейді немесе агрессивті әрекетке барады. Екінші фактор – аудиторияның суранысы. Біз мойындағымыз келсе де, келмесе де контент суранысқа ие болса ғана «өмір»

сүреді. Аудиторияның мұндай контентке әуестігі бірнеше әлеуметтік-психологиялық себебі бар екен. Мәселен, дәстүрлі қоғамда немесе күнделікті өмірде бейпіл сөздер айту мен бұзақылық жасауға тыйым салынған. Аудитория экран арқылы блогердің осы табуды бұзғанын көргенде, жанама түрде еркіндік пен адреналин сезінеді. Және бір себебі – шынайылық иллюзиясы. Кейінгі жылдары аудитория тым өңделген, филътрленген, мінсіз контенттен шаршады. Бейпіл сөздерді қолданатын блогерлер жастардың санасында «жасанды емес, өмірді қалай бар солай көрсететін, филътрсіз сөйлейтін шынайы адам» ретінде қабылданады. Соңғы себебі – эмоциялық жеңілдік. Күнделікті әлеуметтік-экономикалық стресс пен күйзелісте жүрген адамдар үшін терең ойлануды талап етпейтін, мидағы тынықтыратын, әзілге құрылған пранктер жылдам эмоциялық ләззат сыйлайды.

Әдепсіз сөйлеу мен пранктердің танымал болуының үшінші себебі – ақша. Маркетингте контенттің этикалық жағынан гөрі оның көрушілер саны маңыздырақ. Көптеген коммерциялық бренд өз тауарын жылдам жарнамалау үшін беделінің түсу қаупіне қарамастан, миллиондаған аудиториясы бар хайп-блогерге тапсырыс береді. Дәстүрлі, заңды брендтер мұндай блогерлерден бас тартқан жағдайда, олардың орнын онлайн-казинолар, букмекерлік кеңселер, қаржылық пирамидалар және күмәнді курстар басады. Бұл салалар шок-контент жасаушыларға нарықтық бағадан 2-3 есе жоғары гонорар төлеуге дайын, себебі деструктивті контенттің аудиториясы азарттық ойындарға тез арбалатын маргиналды топтармен жиі сәйкес келеді.

ӘЛЕМ ҚАЛАЙ АУЫЗДЫҚТАП ОТЫР?

Әлемдік тәжірибеде деструктивті цифрлық вирусты ауыздықтаудың халықаралық практикада негізгі екі моделі қалыптасқан. Олар – цифрлық платформалардың үстінен институционалдық реттеуді жүзеге асыратын Батыстық модель және қатаң мемлекеттік бақылау мен толық тәзебушілікті ұстанатын Азиялық

Тыйым бар ма?

модель. Еуропалық Одақ елдері, әсіресе, Германия бұл бағытта Digital Services Act және NetzDG заңдары арқылы негізгі жауапкершілікті контент өндірушіге емес, цифрлық платформалардың, яғни TikTok, Meta, YouTube сияқты Big Tech компанияларға аударады. Бұл заңнамалар бойынша платформалар заңсыз, қауіпті немесе бейпіл контент туралы шағым түскеннен кейін оны 24 сағат ішінде өшіруге немесе бұғаттауға міндетті, ал бұл талапты орындамаған жағдайда компанияның әлемдік жылдық айналымының 6 пайызына дейін немесе 50 миллион еуро көлемінде айыппұл салынады.

Америка Құрама Штаттарында Конституцияның Бірінші түзетуі сөз бостандығын қатаң қорғайтындықтан, тікелей мемлекеттік цензура енгізілмейді, алайда бұл елде күрес азаматтық соттар арқылы жүреді. Егер пранк немесе арандатушылық әсерінен азамат эмоциялық тұрғыдан соққы алса, зардап шегуші өзіне залал келтірген бұзақы блогерді сотқа беріп, миллиондаған доллар өтемақы өндіріп алады, ал қоғамдық орындарда бұзақылық жасағандар азаматтардың тыныштығын бұзғаны үшін түрмеге қамалады. Ұлыбритания болса Онлайн қауіпсіздік заңы мен арнайы OFCOM регуляторы арқылы IT-компаниялардың топ-менеджерлеріне азаматтарды кибербуллингтен қорғамағаны үшін тікелей қылмыстық жауапкершілік жүктейді.

Азия елдерінің тәжірибесі тіпті қатаң. Сингапурда POEMA заңы мен қоғамдық тәртіпті сақтау нормалары бойынша бейпіл сөйлеу немесе пранк жасағаны үшін ірі айыппұлдар, қамау немесе қоғамдық жұмыстарға тарту жазасы қолданылады. Бұл контенттің қайта өндірілу ықтималдығын нөлге теңестіреді. Ал Оңтүстік Кореяда заңды аты-жөнді тіркеу жүйесі арқылы желідегі анонимділік толық шектелген. Тікелей эфирлерде бейпіл сөйлеген, пранк жасаған блогерлердің аккаунттары мәңгілікке бұғатталып, олардың IP және ЖСН бойынша жаңа аккаунт ашуына түбегейлі тыйым салынады.

Халықаралық тәжірибені талдау барысында жалғыз мемлекеттік тыйымдар мен айыппұлдар ұзақмерзімді перспективада тиімсіз екенін көреміз. Себебі блогерлер VPN қолдану арқылы шетелге немесе жабық Telegram-арналарға өтіп кетеді. Ең тиімді болып шыққан ЕО мен Ұлыбританияның «экожүйелік реттеу» моделі. Пранк жасаған, бейпіл сөз

• ПІКІР

Назгул ТЕМІРФАЛИЕВА,
психолог:

ҚҰНДЫЛЫҚ АРҚЫЛЫ ТАНЫЛУ МАҢЫЗДЫ

– Кейінгі уақытта әлеуметтік желіде адамның арнамысын қорлайтын, бейпіл сөздер айтатын, қауіпті немесе шектен шығатын әрекеттер арқылы танымал болуға ұмтылатын контенттің көбеюі – жай ғана интернеттегі тренд емес. Бұл қоғамдағы психологиялық өзгерістердің де көрінісі. Бұл процестердің бәрін қадағалап, бақылап отыру мүмкін емес шығар. Дегенмен неғұрлым жақсы жаққа бағыттап отыру ересектердің ішкі мәдениетінің деңгейі мен біліміне байланысты. Әр адам өзін-өзі дамытып, ішкі менін, жеке шекарасын нығайтуға ұмтылғаны абзал. Адам болып туып, адам болып қалыптасып, адам болып қалу маңызды.

Пранк – басқа адамды алдап, күтпеген жағдайға қалдырып, оның эмоциялық реакциясын ойын-күлкіге, көңіл көтеруге айналдыру. Кейбір пранктер зиянсыз болуы мүмкін. Бірақ адамның арнамысын қорлайтын, қорқытатын, психикасына зиян келтіретін немесе заң бұзатын әрекеттер пранк емес, психологиялық зорлықтың бір түріне айналады.

Барлық адамды бір диагнозбен сипаттауға болмайды. Дегенмен әлеуметтік желі арқылы өзіне «хайп» жасап, танымал болғысы келетіндердің әрекеттердің астарында сыртқы мойындауға қатты тәуелділік, өзін төмен бағалауы, «көрінем болды» деген қажеттілік, эмоциялық тұрғыдан жеке, импульсивтілік, шекара сезімінің әлсіздігі, танымал болуды жеке құндылықпен шатастыру сынды бірнеше психологиялық фактор жиі кездеседі.

Психоанализ тұрғысынан қарағанда, адамның ішкі «мені» жеткілікті қалыптаспағанда, ол өзін сыртқы аудиторияның бағасы арқылы сезінуге тырысады. Лайк, қаралым, пікір – уақытша психологиялық «қуатқа» айналады. Бірақ бұл әсер ұзаққа созылмайтындықтан, адам барған сайын шектен шығатын контент жасауға мәжбүр болады.

Ал адамдар неліктен ақша үшін пранкке келіседі дегенше келсек, мұнда мәселе тек ақшада емес. Көп жағдайда адамның санасында «Ең бастысы – көріну. Қалай көрінгенім маңызды емес» деген түсінік қалыптасады. Атың шықпаса, жер өрте» деген бар. Бүгінде кейбір адамдар үшін вирустық бейне әлеуметтік мәртебенің өлшеміне айналып барады.

Тағы бір маңызды фактор – әлеуметтік желілердің алгоритмдері. Олар эмоциясы күшті, шулы, жанжал туғызатын контентті көбірек таратады. Сондықтан кейбір блогерлер аудитория назарын сақтау үшін барған сайын арандатушы әрекеттерге көшеді. Ақша берсе шешінуге, оғаш әрекет жасауға дайын адамдар өзінің ішкі мені қалыптаспаған, психологиялық қысымға тез көңілш, өз пікірін қорғай алмайды, топтың ықпалына беріледі, әлеуметтік мақұлдауға тәуелді және қаржылық қиындық. Әсіресе, көпшілік қарап тұрғанда адамның сын тұрғысынан ойлауы уақытша әлсірейді. Мұны әлеуметтік психологияда конформизм деп атайды.

Әдетте, «Келіңізге қазір телефон шалып, ет асуын сураныз», «Жігітіңізден ақша сураныз», «Осы жерде киім ауыстырсаңыз, сыйлық береміз» деген видеоларды жиі көзіміз шалады. Пранкерлерге көшеді адамдар неге бірден келісіп қалады? Мұндай жағдайда адамдар көбіне ойланбай әрекет етеді. Себебі тосын жағдайда ми автоматты режимге көшеді, камера алдында қобалжиды, сыйлық алу мотиві іске қосылады, айналадағы адамдардың реакциясы шешімге әсер етеді. Кейін олардың көпшілігі жасаған әрекетіне өкініп жатады.

Жақында әлеуметтік желілерде ерекше пранк видео кеңінен таралды. Онда адам ұрлау операциясы көрсетіледі. Бұл «ұрланған» адамды өте ауыр психологиялық салдарға әкелуі мүмкін. Адам шынайы қауіп бар деп қабылдағанда мида стресс жүйесі іске қосылады, адреналин бөлінеді, жүрек қағысы жиілейді, қан қысымы көтеріледі, үрей күшейеді. Егер адамның бұрыннан психологиялық жарақаты болса немесе жүрек-қан тамыр аурулары болса, мұндай жеңіл «эзілдің» соңы ауыр аяқталуы мүмкін. Кейбір адамдарда кейін ұзақ уақыт мазасыздық, қорқыныш, паникалық шабуыл немесе жарақаттан кейінгі стресс белгілері қалыптасуы ықтимал.

Мұндай әрекеттерге мемлекеттің айыппұл салуы толық нәтиже бермейді. Әрине, жазе маңызды. Бірақ мәселе тек заңмен шешілмейді. Егер қоғамда қаралым, ақша және танымалдық моральдық құндылықтардан жоғары бағаланса, мұндай контент суранысқа ие болып қала береді. Сураныс болған жерде ұсыныс та болады. Сондықтан мәселені тек құқық қорғау емес, отбасы тәрбиесі, мектептегі медиа сауаттылық және қоғамның мәдени тандамы арқылы шешу қажет.

Шетелде қазір платформалар қауіпті челленджерді шектейді, жалған ақпаратты азайтады, зорлық пен қорлауды насихаттайтын контентті өшіреді, монетизация ережелерін күшейтіп жатыр. Иә, адамдар ерлерде де бұл мәселе әлі толық шешілген жоқ, бірақ жауапкершілік талаптары жылдан-жылға артып келеді.

Қазір ең қымбат ресурс – адамның назары. Кей адамдар сол назарды «алу» үшін өз абыройын, жеке шекарасын, тіпті қауіпсіздігін де құрбан етуге дайын. Егер қоғам адамның мәдениетін, кәсібилігін, еңбегін емес, тек шулы әрекетін марапаттай берсе, мұндай құбылыстар көбіне береді. Қоғамның психологиялық саулығы тек заңмен емес (әрине заңнан қорқатындар өз жаман әрекетін тияды), сонымен қатар құндылықтармен өлшенеді. Біз балалар мен жастарға «кез келген жолмен танымал болу» емес, «құндылық арқылы танулы» маңызды екенін көрсетуіміз керек. Әйтпесе, «хайп» уақытша табыс әкелгенімен, ол адамның тұлғалық дамуын тежеп, қоғамдағы сенім мен өзара құрмет мәдениетін әлсіретеді.

айтқан блогерді қамаудан гөрі, оның аккаунтынан монетизацияны өшіру және жанама берушілердің келісімшарттарын бұзу әлдеқайда тиімді. Пайда болмаған жерде хайп контент те болмайды, ол 80-90 пайызға төмендейді. Екінші жолы – платформалар жасанды интеллект арқылы бейпіл сөздер мен агрессивті әрекеттерді тікелей эфирде анықтап, оның қаралым санын шектейді.

Мемлекеттік тыйымдар мен айыппұлдардан гөрі, жарнама берушілердің «қаржы каналдарын жабу» – деструктивті контенттен күресудің ең жылдам әрі пәрменді тәсілі. Блогерлер жарнамалық бюджеттен қағылған кезде ғана олардың аудиториямен қарым-қатынас форматы да өзгінгеніне сапалы әрі этикалық бағытқа өзгереді.

Қазақстан үшін Сингапурдың «қоғамдық орындардағы бұзақылыққа тәзебушілік» саясаты мен ЕО-ның «цифрлық платформалардың жауапкершілігін арттыру және монетизацияны шектеу» моделін ұштастыру ең оңтайлы шешім болар еді. Алайда әзірге ІІМ ел ішіндегі тектік блогерлер мен стримерлерге айыппұл салып, қамауға алуды бастады. Осы аптада заңсыз контент таратқан 20-дан астам стример жауапкершілікке тартылды. Көп қаралым, лайк және донат жинауды көздеген олар тікелей эфир барысында балағат сөздер айтып, әдепсіз әрекеттер көрсеткен, қауіпті пранктер ұйымдастырып, өзге азаматтарды қорлаған.

Анонимді аккаунттың немесе телефон экранының ар жағында жасырынып қаламын деп ойламаңыздар. Ішкі істер министрлігінде кез келген құқық бұзушының жеке басын анықтауға мүмкіндік беретін барлық қажетті құралдар бар. Осындай әрбір құқық бұзушылық анықталады. Әрбір құқық бұзушы заңға сәйкес жауапқа тартылады. Алдағы уақытта да құқық бұзушылардың есімдерін тек алдын алу және профилактикалық мақсатта жариялап, көрсететін боламыз. Біз қоғамдық мінез-құлық мәдениетін бұзатын, жастарға теріс үлгі көрсететін, дөрекілік, зорлық-зомбылық, адамдарды қорлау, әдепсіз әрекеттер және қоғамдық тәртіпке қайшы басқа да іс-әрекеттер арқылы танымал

болуға тырысатын тұлғалардан цифрлық кеңістікті жүйелі түрде тазартуды жалғастырамыз. Азаматтардың басым көпшілігі мұндай контентті құптамайды. Халық интернетте заң бұзатындарға қатысты шара қолдануды талап етіп, полицияға тікелей жүгінеді. Әрбір мұндай өтініш міндетті түрде қаралады. Заң мен Тәртіп – жай ғана ұран емес, бұл әрбір азамат үшін міндетті қағида. Ішкі істер министрлігі оның сақталуын шынайы өмірде де, цифрлық кеңістікте де мүлтіксіз қамтамасыз етуді жалғастырады, – деді ІІМ ресми өкілі Шыңғыс Алексеев.

≈

P.S. Әлеуметтік желілердегі агрессивті хайп-контент пен бейпіл сөздердің таралуы жекелеген блогерлердің тәртіпсіздігі емес, платформа алгоритмдері, аудитория суранысы мен жарнама капиталы тоғысқан жүйелі құбылыс. Осыған байланысты мәселені жалғыз мемлекеттік тыйымдар немесе полицияның әкімшілік жазалауы арқылы түбегейлі шешу мүмкін емес екенін халықаралық тәжірибе де, ішкі сараптама да айқын көрсетіп отыр. Құқықтық реттеумен қатар, деструктивті контентті монетизациядан ажырату, бизнестің жарнамалық жауапкершілігін арттыру және қоғамның цифрлық сауаттылығын көтеру бұл бағыттағы негізгі пәрменді тетіктерге айналмақ. Ақпараттық кеңістіктің саулығы мен қоғамдық моральдың сақталуы дәл осы институционалдық және экономикалық тетіктердің өзара теңгерімді жұмыс істеуіне тікелей байланысты.

• ПІКІР

Альмира МҰРАТХАНҚЫЗЫ, заңгер:

ЗАҢ БЛОГЕРГЕ ДЕ, СТРИМЕРГЕ ДЕ ОРТАҚ

– Қазақстан заңнамасында блогерлер үшін жеке құқықтық мәртебе көзделмеген. Сондықтан олар да басқа азаматтар сияқты Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі мен Қылмыстық кодексінің талаптарына бағынады. Егер блогер немесе стример тікелей эфирде қоғамдық орындарда балағат сөз айтып, қоғамдық тәртіпті бұзса, мұндай әрекеттер ӘҚБтК-нің 434-бабына сәйкес ұсақ бұзақылық ретінде бағаланып, айыппұл немесе әкімшілік қамаққа әкелуі мүмкін. Ал әрекет адамның ар-намысы мен қадір-қасиетін қорлауға, қоғамда үрей туғызуға немесе өзге де ауыр зардаптарға әкеп соқса, нақты жағдайға байланысты қылмыстық жауапкершілік те туындауы ықтимал.

Қоғамдық орындарда ұйымдастырылатын пранктарға да осындай қағида қолданылады. Пранктің өзіне заңмен тыйым салынбаған. Бірақ егер ол қоғамдық тәртіпті өрескел бұзса, адамдардың қауіпсіздігіне қатер төндірсе, дүрбелең туғызса немесе азаматтардың құқығын бұзса, ұйымдастырушы заң алдында жауап береді.

Сөз бостандығы – Конституциямен қорғалатын құқық. Бірақ ол басқа адамдардың құқығын бұзуға, қоғамдық тәртіпке нұқсан келтіруге немесе заңға қайшы әрекеттер жасауға мүмкіндік бермейді.

ӘЛЕМДЕ ЦИФРАНДЫРУ МЕН ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ МЕМЛЕКЕТТЕРДІҢ БӘСЕКЕГЕ ДЕГЕН ҚАБІЛЕТІ МЕН ҰЛТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІН АЙҚЫНДАЙТЫН БАСТЫ ФАКТОРҒА АЙНАЛДЫ. ОСЫ ОРАЙДА ОТАНДЫҚ ЕҢБЕК НАРЫҒЫНЫҢ БОЛАШАҒЫ, ЖҰМЫС БЕРУШІЛЕРДІҢ ӘЛЕУМЕТТІК ЖАУАПКЕРШІЛІГІ МЕН ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ӘРІПТЕСТІК ТУРАЛЫ PARYZ ҰЛТТЫҚ ЖҰМЫС БЕРУШІЛЕР КОНФЕДЕРАЦИЯСЫНЫҢ ПРЕЗИДИУМ ТӨРАҒАСЫ ЖҰМАБЕК ЖАНЫҚҰЛОВПЕН СҰХБАТТАСҚАН ЕДІК.

– Еңбек нарығы жаһандық өзгерістерден өтіп жатыр. Осы үдерісте PARYZ Конфедерациясының алатын орны қандай?

– PARYZ Ұлттық жұмыс берушілер конфедерациясы – еліміздің іскерлік орта мен өндіріс секторларының басын біріктіріп отырған еліміздегі ең іргелі әрі институционалдық өкілді ұйым. Арамызда отандық экономиканың өркендеуінің қозғаушы күші болып отырған өнеркәсіп, энергетика, тау-кен, көлік, ауыл шаруашылығы, қызмет көрсету және жоғары технологиялар саласындағы жетекші ассоциациялар, ірі ұлттық және шетелдік компаниялар, орта және шағын бизнес өкілдері бар. Біз елдегі жүз мыңдаған еңбек ұжымының құқығын қорғап, бизнестің тұрақты дамуына тікелей жағдай жасаймыз.

PARYZ-дың басты миссиясы – жай ғана бизнес иелерінің экономикалық мүд-

Жұмабек ЖАНЫҚҰЛОВ,
PARYZ Ұлттық жұмыс берушілер конфедерациясы президиум төрағасы:

Мақсатымыз – ОТАНДАСТАРЫМЫЗДЫҢ ӘЛ-АУҚАТЫН АРТТЫРУҒА ҚЫЗМЕТ ЕТУ

делерін қорғаумен шектелмейді. Біз – мемлекет, кәсіподақтар және жұмыс берушілер арасындағы сындарлы әлеуметтік диалогты қамтамасыз ететін, еңбек заңнамасын жаңғыртатын, адами капиталдың сапасын арттыратын және бизнестің әлеуметтік жауапкершілігін жаңа деңгейге көтеретін басты өкілетті институтпыз.

Бүгінгі жаһандық динамика еңбек нарығындағы үстірт уәделер мен формалды болжамдар дәуірінің аяқталғанын көрсетті. Мемлекетке де, бизнеске де нақты шынайы деректерге негізделген сараптамалық басқару саясаты қажет. Осы ретте Конфедерациямыз жай ғана бақылаушы позициясын ұстанбай, жүйелі реформалардың белсенді қатысушысы болу миссиясын өз мойнына алды.

– **PARYZ Конфедерациясы Қазақстан атынан Халықаралық еңбек ұйымына (ХЕУ) мүше бірден-бір ұйым екенін білеміз. Мұның сыры неде?**

– Бұл – біздің ұйымның халықаралық деңгейдегі жоғары жауапкершілігі мен заңды мәртебесінің айқын дәлелі. ХЕУ – БҰҰ жүйесіндегі бірегей ұйым, оның негізгі қағидаты үшжақты өкілдікке (трипартизм) негізделген. Яғни, жаһандық шешім-

дер қабылдауда мемлекет, кәсіподақтар және жұмыс берушілер тең дәрежеде дауыс береді.

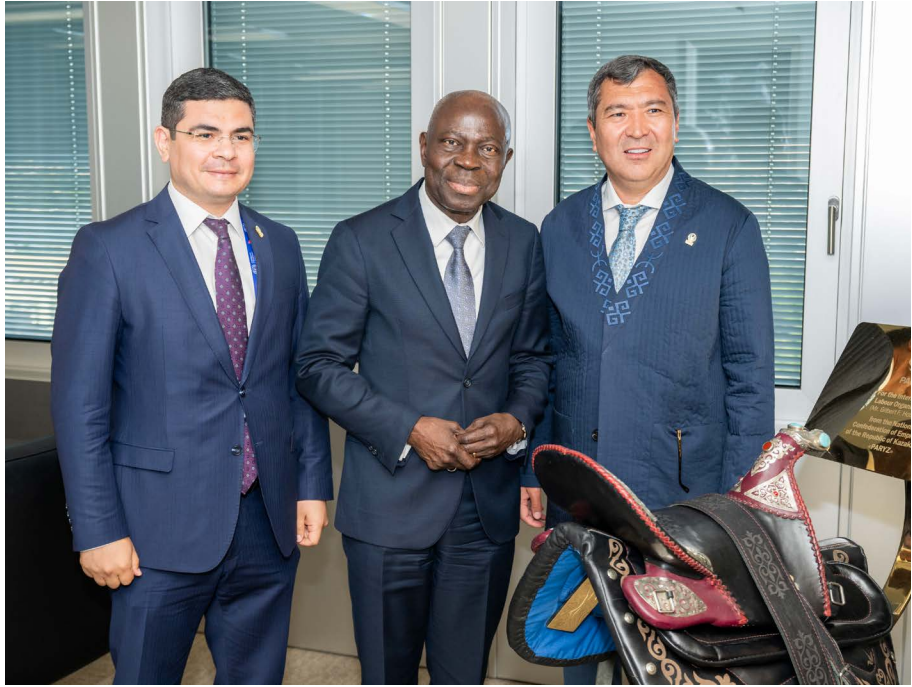
187 мүше мемлекеттің ішінде ХЕУ-ның қатаң халықаралық стандарттары мен критерийлеріне толық сай келетін, Қазақстан жұмыс берушілерінің атынан халықаралық аренада шешім қабылдауға институционалдық және заңнамалық құқығы бар жалғыз аккредиттелген өкіл – PARYZ Конфедерациясы.

Өткен жылдардың қорытындысы бойынша ХЕУ Конфедерациямыздың әлеуметтік әріптестікті дамытудағы тәжірибесін жоғары бағалап, оны жаһандық деңгейдегі ең серпінді үлгілердің бірі ретінде арнайы зерттеуіне енгізді.

Бұдан бөлек, биыл Женевада өткен ХЕУ-ның 114-сессиясында арнайы трибунадан сөз сөйлеп, Қазақстандағы еңбек нарығының дамуын, жаңа реформалар мен отандық бизнестің позициясын халықаралық деңгейде жоғары дәрежеде таныстырдық, Ал ХЕУ Бас директоры Гилберт Хунгбо мырзаның Қазақстанға алғаш

ұжымдардағы ішкі жағдайдың шынайы картасын айқындап берді. Зерттеу көрсеткендей, жасанды интеллект пен цифрлық құралдарды қарқынды енгізу жағдайында мамандарды жаңа дағдыларға үздіксіз оқыту – бизнестің өмір сүруі мен бәсекеге деген қабілетінің басты шартына айналып отыр.

Сондай-ақ біз Еуропалық Одақтың Әлеуметтік қорғау және еңбек нарығы саласындағы сараптамалық көмек қоры (SOCIEUX+) бастамасымен бірлескен

Конфедерация жанынан құрылған Әлеуметтік әріптестікті дамыту мәселелері жөніндегі Партияаралық кеңес те мемлекеттік органдар, кәсіподақтар мен бизнес өкілдері арасындағы ашық диалогты нығайтуға бағытталған.

Осы кезеңде біз Конфедерация ретінде түпкілікті әрі берік азаматтық позициямызды білдіргіміз келіп отыр: біздің басты мақсатымыз тек тар шеңбердегі бизнес иелерінің экономикалық мүддесін қорғау емес, мемлекеттің тұрақтылығы мен әрбір

Қазақстан азаматының әл-ауқатын арттыратын жалпыхалықтық игілікке қызмет ету. Мемлекет басшысының бастамасымен жүзеге асырылып жатқан саяси реформалар мен Әділетті Қазақстанды құру бағытындағы қадамдарды толықтай қолдаймыз. Отандық бизнес өкілдері тек жұмыс беруші емес, елдің әлеуметтік тұрақтылығына тікелей жауапты серіктес болуға тиіс.

– **Сұхбатымызды қорытындылай келе, қандай түйін жасау едіңіз?**

– Алаш арысы, көрнекті мемлекет қайраткері Әлихан Бөкейхановтың: «Ұлтқа қызмет ету білімнен емес, мінезден», – деген ұлағатты сөзі бар. Бүгінгі ел дамуының жауапты кезеңінде ұлттық бизнес қауымдастығына да дәл осындай мемлекетшіл мінез, биік жауапкершілік пен отаншылдық миссия жүктеліп отыр.

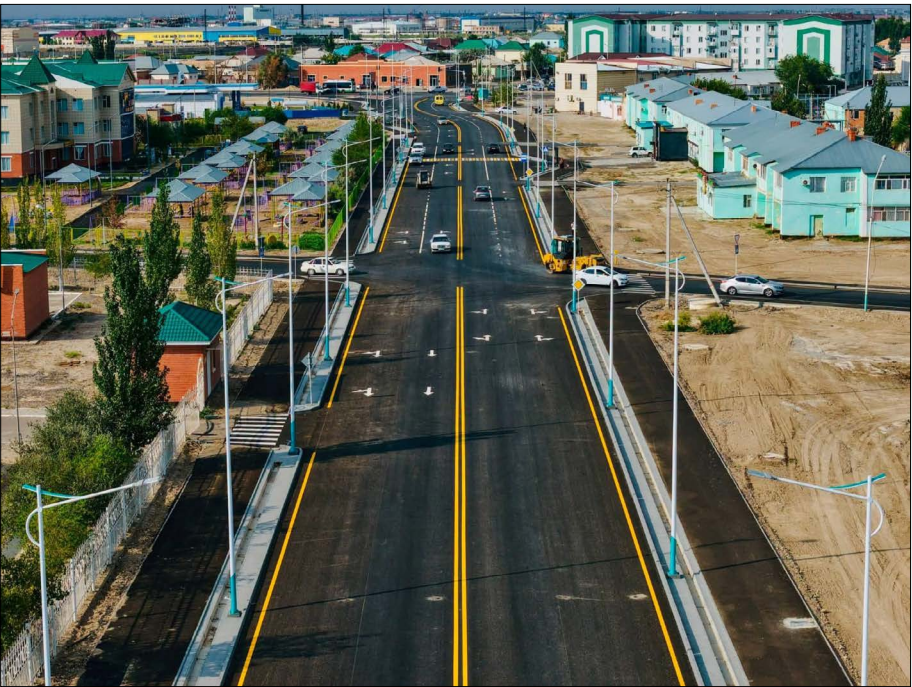
PARYZ Конфедерациясы Мемлекет басшысының төңірегінде біріге отырып, Құрылтаймен және Үкіметпен сындарлы диалог негізінде еңбек нарығының жаңа моделін қалыптастыруға барлық білімі мен күш-жігерін жұмсайды. Азаматтарымыздың адал еңбегі бағаланатын, бизнесі жауапты, ал экономикасы өркендеген қуатты Қазақстанды бірге құрамыз.

– **Жұмыстараңызға табыс тілейміз.**

Әзірлеген –
Т.ӨСКЕНБАЙ

ҚЫЗЫЛОРДА: САПАЛЫ ЖОЛ ҮЛЕСІ – 95 ПАЙЫЗ

ЕСЕПКЕ ЖҮГІНСЕК, ҚЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСЫ АУМАҒЫНДА ЖЕРГІЛІКТІ МАҢЫЗДЫ 3 525 ШАҚЫРЫМ АВТОМОБИЛЬ ЖОЛЫ БАР. ОНЫҢ 1 025 ШАҚЫРЫМЫ – РЕСПУБЛИКАЛЫҚ, 555 ШАҚЫРЫМЫ – ОБЛЫСТЫҚ, 1 945 ШАҚЫРЫМЫ – АУДАНДЫҚ МАҢЫЗҒА ИЕ. «БАТЫС ЕУРОПА – БАТЫС ҚЫТАЙ» КҮРЕ ЖОЛЫ САЛЫНҒАЛЫ ОСЫ АВТОБАННЫҢ ЕҢ ҰЗАҚ БӨЛІГІН АЛЫП ЖАТҚАН ҚЫЗЫЛОРДА ЖЕРІНДЕ ЖОЛ ҚҰРЫЛЫСЫНЫҢ ЖАҢА ДӘУІРІ ТУДЫ. ӘСІРЕСЕ, КЕЙІНГІ ТӨРТ-БЕС ЖЫЛДЫҢ КӨЛЕМІНДЕ БҮЛ АНЫҚ БАЙҚАЛЫП ОТЫР.

– Халық сұранысының бірі – жол-көлік саласындағы мәселелер. Мұндағы құрылыс қарқыны аз уақыт ішінде өңірге оң өзгеріс әкелді. Бір ғана мысал, 2022 жылдан бүгінге дейін жол инфрақұрылымын дамытуға 185,8 млрд теңге бөлінді. Осы уақытта 1 700 шақырым автомобиль жолы мен 35 көпір өткелі салынды. Бұл жұмыс әлі де іркілген жоқ. Ал нәтижесінде облыстағы жақсы және қанағаттанарлық жағдайдағы жолдың үлесі 82-ден 95 пайызға жетті, – дейді Қызылорда облыстық Жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары басқармасының басшысы Жәнібек Сыздықов.

Бұл салада іске асқан ең бір айтулы жобалар облыс орталығы – Қызылорда қаласына тиесілі. Мысалы, шаһардың С.Бейбарыс көшесінен Б.Баймаханов көшесіне дейінгі аралықтағы Тараз көшесі мен С.Бейбарыс көшесі Н.Назарбаев даңғылынан «Қызылорда-Күмкөл» трассасына дейінгі жол 4, Н.Назарбаев даңғылынан Тәуелсіздіктің 25 жылдығы даңғылына дейінгі бөлік 6 жолақты жолға айналды. Одан бөлек, «Тәуелсіздікке 25 жыл» даңғылы 4 жолаққа кеңейді. Оның бойындағы Әбілқайыр хан көшесінен Саламатов көшесіне дейін жаңа жол салынды. Ұзындығы 23,5 шақырым әуежайға апаратын жол 4 жолаққа

айналды. Мұның қабатында қаланың қаншама көшесіне жол салынып, шет аймақтардың өзі шынайы еңбектің шапағатын сезінді.

Басқарма басшысы атап өткендей, облыста жақсы және қанағаттанарлық жағдайдағы жол 95 пайызға жетсе, мұның ішінде аудан орталықтары мен ауылдардың да үлкен үлесі бар. Ал жол түскен көшелердің көпшілігіне түнгі жарық пен жауу жүргінші жолы салынған.

– Ең қуанышты жаңалық, Мемлекет басшысының тапсырмасымен Қызылорда қаласынан Ақтөбе облысының шекарасына дейінгі 487,8 шақырым жолды І-санатқа ауыстыру бойынша «ҚазАвтоЖол» мекемесімен техника-экономикалық негіздеме әзірленіп, мемлекеттік сараптаманың оң қорытынды алынды. Негіздемеге сәйкес жоба екі кезеңге бөлінген. Қазір І кезең, яғни «Қызылорда қаласын айналып өту 1-6 техникалық санатындағы автомобиль жолын салу» жобасының құрылысын жеңімпаз мердігер «Қыран» ЖШС бастады. Оның құны – 46 млрд 379 млн теңге. Жолдың ұзындығы – 25,8 шақырым. Ал ІІ кезеңге жататын «Қызылорда-Сексеуіл республикалық маңызы бар автомобиль жолын реконструкциялау/салу» жобасын да осы жылы бастау жоспарлануда. Жол ұзындығы – 462 шақырым, құны 832 млрд 812 млн теңге, – дейді басқарма басшысы.

Қаншама жыл өзекті болып келген республикалық «Қызылорда-Жезқазған» жолының облысқа қарасты бөлігі салынып бітті. Бұл оңайлықпен еңсерілген шаруа емес. Қазір қаншама шақырымдық сапалы жол халық игілігіне қызмет етіп тұр. Ал Президент Жолдауында айтылған «Бейнеу-Сексеуіл» жолының құрылысы облыстың Арал ауданындағы ең шалғайдағы елді мекендеріне (Құланды, Ақбасты, Ақеспе, Қосаман) қатынас өзегі ғана емес, тың тіршілік тынысын ашатын болады.

Қызылорда қаласы мен облысқа қарасты жеті аудан орталығы күре жолдың әрі теміржолдың екі бойына орналасқан. Бұған дейін Арал қаласында 940 метр болатын аспалы көпір пайдалануға берілді. Жаңақорған кен-

тінде талай жылдан аяқсыз қалған теміржол үстінен өтетін көпірдің құрылысы бітті. Ал енді Қармақшы ауданының Жосалы кентінде теміржол көпірінің құрылысы басталмақ. Құны 5,5 млрд теңгеден асатын жоба Жосалының үлкен олжасы болғалы тұр.

– Осыдан екі жыл бұрын Қызылорда қаласының сол жағалауынан еңселі автовокзал бой көтерді. Аймақтағы елді мекендерді аудан және облыс орталығымен байланыстыратын автобус қатынасынан бөлек, халықаралық бағытта Ташкент қаласына, облысаралық Астана, Алматы, Шымкент, Жезқазған, Түркістан, Сарыағаш, Ақтөбе қалаларына 18 автобус қатынайды. Екіншіден, облыс орталығындағы халыққа қызмет ететін қоғамдық көліктер толық жаңарды. 300 автобус қалалық 32 маршрутты 100 пайыз қамтыды. Сонымен

бірге, қалада «Экотакси» қызметін құру жобасымен 100 электромобиль алынып, тұрғындар мен қонақтарға қызмет көрсетіп келеді, – дейді Ж.Сыздықов.

Облыстың әуе қатынасында да әлеуеті артып келеді. «Қорқыт Ата» әуежайы арқылы аптасына 47 рейс орындайтын жаңа терминал екі жыл бұрын пайдалануға берілді. Терминал Халықаралық әуе көлігі қауымдастығының (IATA) және Халықаралық азаматтық авиация ұйымының (ICAO) жоғары стандарттарына сәйкес келеді. Сондай-ақ «Қазақстан темір жолы» ҰҚ» АҚ және жергілікті кәсіпкерлердің демеушілігімен 605 млн теңгеден астам қаржыға Қызылордадағы теміржол вокзалы мен аумағы түгелдей күрделі жөндеуден өтті. Мұндай құрылыс Жаңақорған, Шиелі, Жосалы, Төретам, Қазалы, Арал, Сексеуіл вокзалында, Жалағаш пен Тереңөзектегі қызмет көрсету пункттері мен Талап бекетіндегі жолаушылар платформасында жүргізіліп, Жаңақорған, Шиелі, Қазалы және Сексеуіл кентіндегі теміржол вокзалдары пайдалануға берілді.

Басқарма басшысының айтуынша, биыл аймақтағы жол инфрақұрылымын дамытуға барлық бюджет көзінен 38,2 млрд теңге қаралған. Бұл қаржыға 141 шақырым жол, көшелер мен көпір өткелдерін жөндеу жоспарланған.

– Осы жылы құны 23,6 млрд теңгеге қала және қалаға қарасты кенттер мен ауылдық округтегі 70 көшені қайта жаңғырту, күрделі және орташа жөндеу жұмыстары жүргізіледі. Сонымен қатар аймақ басшысының тапсырмасымен тек қала ішіндегі негізгі көшелер ғана емес, аудандардың елді мекендеріндегі жолдар мен көшелерге де ерекше көңіл бөлінеді, – дейді ол.

Қуат ӘБШ

ШАЛҚАР МЕН ШҮБАРҚҰДЫҚ ВОКЗАЛДАРЫ ЖӨНДЕЛДІ

АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫНДА ТЕМІРЖОЛ ВОКЗАЛДАРЫН ЖАҢАРТУ ЖҰМЫСТАРЫ КЕЗЕҢ-КЕЗЕҢІМЕН ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛЫП ЖАТЫР. РЕСПУБЛИКА КӨЛЕМІНДЕ ҚОЛҒА АЛЫНҒАН АУҚЫМДЫ БАҒДАРЛАМА АЯСЫНДА ӨНІРДЕГІ ЖЕТІ ВОКЗАЛҒА КҮРДЕЛІ ЖӨНДЕУ ЖҮРГІЗУ ЖОСПАРЛАНҒАН. СОНЫҢ ІШІНДЕ БИЫЛ ШАЛҚАР МЕН ШҮБАРҚҰДЫҚ ВОКЗАЛДАРЫНЫҢ ЖАҢАРТЫЛЫП, ПАЙДАЛАНУҒА БЕРІЛУ ОБЛЫСТЫҢ КӨЛІК ИНФРАҚҰРЫЛЫМЫН ДАМУТУДАҒЫ МАҢЫЗДЫ ОҚИҒА БОЛДЫ.

Теміржол вокзалы – өңірдің келбетін айқындайтын, көлік әлеуетін көрсететін маңызды нысан. Сондықтан кейінгі жылдары елімізде вокзалдарды заман талабына сай жаңғыртуға ерекше көңіл бөлініп келеді. Негізгі мақсат – жолаушылар үшін қолайлы әрі қауіпсіз орта қалыптастыру, қызмет көрсету сапасын арттыру және өңірлер арасындағы көлік қатынасын жетілдіру.

Бүгінде республика бойынша 124 теміржол вокзалы жаңғыртылуда. Ақтөбе облысында Ақтөбе, Қаңдыағаш, Алға, Жем, Қарауылкелді, Шалқар және Шұбарқұдық вокзалдары осы бағдарламаға енгізілген. Қазір Шалқар мен Шұбарқұдық вокзалдарындағы жұмыстар толық аяқталып, пайдалануға берілсе, қалған бес нысанда жөндеу жалғасуда.

Көлік қызметкерлері күні қарсаңында өткен салтанатты іс-шарада жаңартылған екі вокзалдың есігі жолаушылар үшін қайта ашылды. Бұл – еліміздегі теміржол инфрақұрылымын жаңғырту бағдарламасының нақты нәтижелерінің бірі.

Ақтөбе облысы әкімінің орынбасары Асылбек Есенбаевтың айтуынша, Мемлекет басшысының тапсырмасына сәйкес елімізде теміржол инфрақұрылымын жаңғыртуға бағытталған жұмыстар жүйелі түрде жүргізіліп келеді.

– Ақтөбе облысында жеті теміржол вокзалы жаңартылып жатыр. Бұл жұмыстың басты мақсаты – тұрғындарға жайлы әрі қауіпсіз орта қалыптастыру, өңірдің көлік инфрақұрылымын дамыту және қызмет көрсету сапасын арттыру. Шалқар мен Шұбарқұдық вокзалдарының пайдалануға берілуі – осы жүйелі жұмыстың маңызды кезеңі, – деді облыс әкімінің орынбасары.

ҒАСЫРЛЫҚ ТАРИХЫ БАР ШАЛҚАР ВОКЗАЛЫ

Шалқар теміржол стансасы – өңірдегі ең көне теміржол нысандарының бірі. Бір ғасырдан астам тарихы бар вокзал осы уақытқа дейін күрделі жөндеу көрмеген.

Жаңғырту барысында ғимарат толық жаңартылып, инженерлік

жүйелер түгелдей ауыстырылды. Заманауи куту залдары, ана мен бала бөлмесі, қызметтік кабинеттер жабдықталды. Сонымен бірге мүмкіндігі шектеулі азаматтардың еркін қозғалуына барлық жағдай жасалып, вокзал толықтай қолжетімді орта қағидаттарына сәйкестендірілді.

Ғимараттың жалпы аумағы екі есеге жуық ұлғайып, 833,6 шаршы метрге жетті. Соның арқасында жолаушыларға қызмет көрсету мүмкіндігі едәуір артты.

Теміржол саласының ардагері, шалқарлық Жеткерген Өтегенов жаңартылған вокзалдың тарихи маңызы ерекше екенін айтты.

– Біз үшін вокзал – жай ғана ғимарат емес. Бұл – туған өлкенің тарихымен біте қайнасқан орын. Осы жерде бірнеше буын теміржолшылар еңбек етті. Оның бүгінгі жаңа келбеті – өңірдің дамуы мен жаңаруының айқын көрінісі, – дейді ардагер.

ШҮБАРҚҰДЫҚТЫҢ ЖАҢА КЕЛБЕТІ

Темір ауданының басты көлік нысаны Шұбарқұдық вокзалы да күрделі жөндеуден кейін мүлде жаңа кейіпке енді.

Қайта жаңғырту барысында ғимараттың қасбеті мен шатыры жөнделіп, барлық инженерлік желілер ауыстырылды. Вокзал маңы абаттандырылып, жаңа жиһаздар мен заманауи жабдықтар орнатылды.

Ең басты өзгерістердің бірі – вокзал аумағының кеңеюі. Бұрын 111 шаршы метрді құраған ғимараттың жалпы ауданы қазір 207 шаршы метрден асты.

Жаңартылған вокзалда кең куту залы, билет кассалары, санитарлық тораптар, мүмкіндігі шектеулі жандарға арналған арнайы бөлмелер және қызметкерлер үшін қолайлы жұмыс орындары қарастырылған.

«Қазақстан темір жолы» ҰК» АҚ «Ақтөбе магистралдық желі бөлімшесі» филиалы директорының орынбасары Айбек Таласовтың айтуынша, вокзалдарды жаңғырту – өңірдің көлік әлеуетін нығайтуға бағытталған ұзақмерзімді жоба.

Ал Шұбарқұдық стансасының бастығы Алтай Абдуллиннің сөзінше, жөндеу жұмыстары аяқталғаннан кейін вокзалдың сыртқы келбеті ғана емес, қызмет көрсету сапасы да айтарлықтай жақсарған.

– Жаңа инженерлік жүйелер орнатылып, жұмыс кабинеттері толық жаңартылды. Әсіресе, мүмкіндігі шектеулі азаматтар үшін қолжетімді орта қалыптастыруға ерекше мән берілді. Енді жолаушылар пойыз куту кезінде вокзалдың барлық инфрақұрылымын еш кедергісіз пайдалана алады, – дейді ол.

Қазір стансада екі ауысыммен 14 қызметкер еңбек етеді. Шұбарқұдық – Темір ауданының орталығы. Осы стансadan тұрғындар Астана, Алматы, Ақтөбе және еліміздің өзге өңірлеріне қатынайтын жолаушылар пойыздарының қызметін пайдаланады.

ЖАҢАРТУ – ӨНІР ДАМУЫНА СЕРПІН

Мамандардың пікірінше, вокзалдарды жаңғырту тек құрылыс жұмыстарымен шектелмейді. Бұл – халықтың өмір сүру сапасын жақсартуға бағытталған кешенді жоба.

Бүгінде вокзалдарда қауіпсіздік жүйелері күшейтіліп, цифрлық қызметтер енгізілуде. Мүмкіндігі шектеулі жандар үшін кедергісіз орта жасалып, ана мен бала бөлмелері, кең куту залдары, жаңа санитарлық тораптар

мен ақпараттық жүйелер халықаралық талаптарға сай жабдықталуда.

Әсіресе, аудан орталықтарындағы вокзалдардың жанаруы шалғай өңір тұрғындары үшін айрықша маңызды. Себебі теміржол көптеген аудан үшін негізгі көлік қатынасы ғана емес, әлеуметтік және экономикалық байланысты қамтамасыз ететін стратегиялық инфрақұрылым саналады.

Ақтөбе облысында жүзеге асырылып жатқан жұмыстар толық аяқталған соң өңірдегі жеті вокзалдың барлығы заманауи талаптарға сай қызмет көрсететін болады.

Жанна КӨПЖАНОВА,
Ақтөбе облысы

БІЛІМ САПАСЫ, ЕҢ АЛДЫМЕН, БІЛІМ БЕРЕТІН ОРТАНЫҢ ДЕҢГЕЙІНЕ ТІКелей байланысты. қауіпсіз, жайлы әрі заманауи мектеп – сапалы білімнің ғана емес, оқушының жан-жақты дамуының басты алғышарты. сондықтан кейінгі жылдары қазақстанда білім беру инфрақұрылымын жаңғырту мемлекеттік саясаттың негізгі бағыттарының біріне айналды. бұл жұмыстар мемлекет басшысы қасым-жомарт тоқаевтың білім сапасын арттыру, ауыл мен қала мектептері арасындағы алшақтықты азайту және барлық балаға тең мүмкіндік жасау жөніндегі тапсырмасы аясында жүзеге асырылып келеді.

ЖАҢАРҒАН МЕКТЕП – САПАЛЫ БІЛІМНІҢ КЕПІЛІ

Президент тапсырмасына сәйкес, 2025-2027 жылдары елімізде 1 300-ге жуық мектеп реновациядан өтеді. Бұл ауқымды жұмыс Ақтөбе облысында да жүйелі түрде жүргізілуде. Биыл өңірдегі білім беру саласына қарасты сегіз нысанға күрделі жөндеу жүргізіліп жатыр. Құрылыс-монтаж жұмыстары бекітілген кестеге сай атқарылуда. Жауапты мамандардың айтуынша, барлық нысан жаңа оқу жылы басталғанға дейін, яғни 2026 жылдың 20-тамызына дейін пайдалануға беріледі.

Күрделі жөндеу жүргізіліп жатқан маңызды білім ошақтарының бірі – Байғанин ауданындағы Қарауылкелді орта мектебі. Алпыс жылдан астам уақыт бойы ауыл балаларына білім мен тәрбие беріп келе жатқан бұл оқу орны бүгінде жан-жақты жаңғыртылуда. Жоба аясында ғимараттың инженерлік жүйелері толық жаңартылып, материалдық-техникалық базасын заман талабына сай қайта жасақтау жүріп жатыр.

Қазір мектептің ішкі және сыртқы электр желілері толықтай жаңартылуға жақын. Бұрын бағалар арқылы тартылған электр желілері заманауи әрі қауіпсіз кабель жүйесіне ауыстыру басталды. Бұл электр қуатын тұрақты әрі қауіпсіз пайдалануға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар сумен жабдықтау, кәріз және жылу жүйелері толық жаңартылады. Ғимаратқа жаңа өрт қауіпсіздігі жүйесі орнатылып, бейнебақылау құрылғылары да жаңартылуда.

Қазір мектептің ішкі әрлеу жұмыстары жүргізіліп жатыр. Сынып кабинеттерінің қабырғалары мен төбелері жаңартылып, еден жабындары толық ауыстырылған. Терезе алды тақтайшалары жаңартылып, қажетті орындарға энергия үнемдейтін жаңа шыны пакеттер орнатылуда. Сонымен бірге шатырға күрделі жөндеу жүргізіліп, ішкі және сыртқы жарықтандыру жүйелері де толық жаңартылды.

Мектеп аумағын абаттандыруға да ерекше көңіл бөлінген. Аулаға кеспетас төселіп, жаңа қоршау тұрғызылады. Орталық кіреберіс қақпасы жаңадан орнатылып, мектеп аумағы толық абаттандырылады. Бұл балалардың қауіпсіз жүріп-тұруына қолайлы жағдай жасап қана қоймай, Қарауылкелді ауылының сәулеттік келбетінің жақсаруына да оң ықпал етеді.

Дегенмен қазіргі мектептің деңгейі тек сапалы жөндеумен ғана өлшенбейді. Бүгінгі білім беру жүйесі оқушылардың цифрлық дағдыларын қалыптастыруға, шығармашылық қабілеті мен инженерлік ойлауын дамытуға басымдық береді. Осыған байланысты Қарауылкелді орта мектебінде күрделі жөндеумен қатар материалдық-техникалық базаны жаңарту жұмыстары да қатар жүзеге асырылуда.

Инновациялық білім беру ортасын дамыту жобасы аясында мұнда жаңа информатика кабинеті жабдықталады. Кабинет заманауи компьютерлер-

мен, интерактивті құрылғылармен және цифрлық оқыту құралдарымен қамтамасыз етіледі. Сонымен қатар алғашқы әскери және технологиялық дайындық кабинетіне жаңа құрал-жабдықтар сатып алынады.

Ұлдар мен қыздарға арналған технология кабинеттері де толық жаңартылып, еңбекке баулу пәнін жаңа деңгейде өткізуге мүмкіндік береді. Ал ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларға арналған инклюзивті кабинет арнайы техникалық құралдармен жабдықталады. Бұл әрбір баланың сапалы білім алуына тең мүмкіндік жасаудың маңызды қадамы болмақ.

Мектеп ұжымының айтуынша, жаңартылған кабинеттер оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттырып, жаңа технологияларды еркін меңгеруіне жол ашады.

– Біздің мақсатымыз – балалар үшін қауіпсіз әрі жайлы білім беру ортасын қалыптастыру. Жүргізіліп жатқан күрделі жөндеу нәтижесінде мектеп толықтай жаңарып, жаңа оқу жылында оқушыларды заманауи келбетімен қарсы алады. Бұл – ауыл балаларына жасалып жатқан үлкен мүмкіндік, – дейді Қарауылкелді орта мектебінің директоры Қанат Қойшығұлова.

Оның пікірінше, ауыл мектептерін жаңғырту – білім сапасын арттырудың негізгі тетіктерінің бірі.

– Инженерлік желілердің жаңартылуы, оқу кабинеттерінің заманауи құрал-жабдықтармен қамтылуы және қауіпсіздік жүйелерінің күшейтілуі оқушылардың жан-жақты дамуына зор ықпал етеді. Бұл жұмыстар өңірдегі білім сапасын арттыруға оң әсерін тигізеді, – дейді Ақтөбе облыстық білім басқармасының басшысы Бүлбүл Күзембаева.

Ақтөбе облыстық білім басқармасының мәліметінше, өңірдегі сегіз білім беру ұйымын реновациялау жұмыстары жоспарға сай жүргізілуде. Әрбір нысанда техникалық және авторлық қадағалау ұйымдастырылған. Құрылыс сапасы мен бепілненген мерзімнің сақталуы тұрақты бақылауда.

Сегіз жобаның жалпы құны – 3 млрд 799,2 млн теңге. Жобаларды «ABYROY Group», «СтройМастер-Класс», «Даму Құрылыс АДК» секілді сегіз мердігер компания жүзеге асыруда. Қазір құрылыс жұмыстарының орындалу деңгейі 80 пайызға жеткен.

Жаңа оқу жылы басталғанда Қарауылкелді ауылындағы 640 оқушы жаңартылған мектептің табалдырығын аттайды. Олар жаңа кабинеттерде білім алып, цифрлық технологияларды меңгеріп, қауіпсіз әрі қолайлы ортада тәрбиеленеді. Осындай жобалардың нәтижесінде ауыл мектептері заман талабына сай жаңарып, еліміздің білім беру жүйесінің жаңа даму кезеңіне сенімді қадам басып келеді.

Жанна КӨПЖАНОВА,
Ақтөбе облысы

Еуропа футболына ашылған қақпа

ҚЫЗЫЛОРДА ФУТБОЛЫНЫҢ ТАРИХЫНДА ЖАҢА КЕЗЕҢ БАСТАЛДЫ. «KAYSAR ARENA» УЕФА-НЫҢ ТӨРТІНШІ САНАТЫНА РЕСМИ ТҮРДЕ ИЕ БОЛДЫ. БҮЛ – СТАДИОННЫҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТАЛАПТАРҒА ТОЛЫҚ СӘЙКЕС КЕЛЕТІНІН БҮЛДІРЕТІН ЕҢ ЖОҒАРЫ ИНФРАҚҰРЫЛЫМДЫҚ МӘРТЕБЕ. ЕНДІ СЫР ЕЛІНІҢ ЖАҢА АРЕНАСЫ ҚАЗАҚСТАН ҚҰРАМАСЫНЫҢ РЕСМИ КЕЗДЕСУЛЕРІН ЖӘНЕ ЕУРОКУБОК МАТЧТАРЫН ҚАБЫЛДАЙ АЛАДЫ.

Жаңа стадион салу идеясы қызылордалық жанкүйерлердің көпжылдық сұранысынан туындады. Ғани Мұратбаев атындағы ескі стадион жарты ғасырдан астам уақыт қызмет еткенмен, қазіргі халықаралық талаптарға жауап бере алмайтын. Сондықтан сол жағалаудан заманауи спорт кешенін салу туралы шешім қабылданды.

«Kaysar Aренаның» іргетасы 2024 жылы 1 мамырда қаланды. Құрылыс барысында жобаның сыйымдылығы ұлғайтылып, стадион 11 мың көрерменге лайықталды. Нысанда футбол алаңынан бөлек, бокс, күрес, гимнастика, таэквондо және ауыр атлетика залдары қарастырылды. Алаңға заманауи жасанды көгал төселіп, астына жылыту жүйесі орнатылды. Жарықтандыру, бейнебақылау, қауіпсіздік, телетрансляция және жанкүйерлер ағынын басқару жүйелері де халықаралық стандарттарға сай жабдықталды.

Стадион 2025 жылы 4 қазанда Қазақстан кубогының финалымен ашылды. Алғашқы үлкен ойында «Тобыл» мен «Ордабасы» кездесіп, қостанайлық клуб 2:0 есебімен жеңіске

жетті. Осы матч жаңа аренаның ірі футбол іс-шарасын өткізуге дайын екенін іс жүзінде көрсетті.

Алайда стадионды төртінші санат талаптарына сай салу мен ресми сертификат алу – екі бөлек кезең. 2026 жылдың сәуірінде Қызылордаға УЕФА инспекторы келіп, аренаның барлық инфрақұрылымын тексерді. Сарапшы футбол алаңын, киім ауыстыратын бөлмелерді, төрешілер мен делегаттарға арналған орындарды, медициналық және допинг-бақылау бөлмелерін, эвакуация жолдарын, жарықтандыруды, бейнебақылауды, баспасөз және телеаналитика аймақтарын бағалады. Инспекция қорытындысынан кейін 2026 жылғы 23 шілдеде «Kaysar Arenaға» УЕФА-ның төртінші санаты ресми түрде берілді.

Төртінші санат – УЕФА стадиондары жіктелмесіндегі ең жоғары деңгей. Мұндай арена кемінде сегіз мың көрермен қабылдауы, алаңды жоғары сапалы жарықпен қамтамасыз етуі, резервтік электр жүйесіне, қауіпсіздік орталығына, толық бейнебақылауға, халықаралық телеаналитика жүргізуге арналған

камера орындарына және кемінде 50 орындық баспасөз мәслихаты залына ие болуы керек. Сонымен қатар қонақ жанкүйерлерге жеке сектор, ерекше қажеттілігі бар азаматтарға кедергісіз жағдай жасалуы міндетті.

Жаңа мәртебе Қызылордаға Қазақстан құрамасының Еуропа чемпионатының іріктеу матчтарын және Ұлттар лигасының кездесулерін қабылдауға мүмкіндік береді. Клубтық деңгейде мұнда Чемпиондар лигасы, Еуропа лигасы және Конференция лигасының іріктеу және негізгі кезең ойындары өтуі мүмкін. Бұл «Қайсар» еурокубокқа жолдама алса, өз матчтарын басқа қалаға көшірмей, туған жерінде өткізе алады деген сөз.

Дегенмен төртінші санат кез келген еурокубок финалын автоматты түрде қабылдауға құқық бермейді. Финал өтетін қаланы УЕФА арнайы конкурс арқылы таңдайды. Мұндай шешім қабылданғанда стадионның техникалық деңгейімен қатар, оның сыйымдылығы, халықаралық әуежайдың мүмкіндігі, қонақүй қоры, көлік қатынасы, қауіпсіздік жүйесі және коммерциялық инфрақұрылым да ескеріледі. Сондықтан «Kaysar Arena» үшін қазіргі мәртебе – үлкен футбол жолындағы маңызды қадам болғанымен, алда атқарылатын жұмыс әлі де көп.

Ең бастысы, Қызылорда енді халықаралық матчтарды өткізуге дайын қалалардың қатарына қосылды. Бұл өңірге тек футбол

мерекесін ғана емес, жаңа туристік ағынды, шетелдік жанкүйерлерді, клубтар мен бұқаралық ақпарат құралдарын тартуға мүмкіндік береді. Әрбір ірі кездесу қаланың қонақүй, қоғамдық тамақтану, көлік және қызмет көрсету салаларына да серпін бермек.

«Kaysar Aренаның» жаңа мәртебесі – бір стадионның ғана емес, тұтас өңірдің жетістігі. Бұл – ұзақ жыл бойы жаңа арена күткен жанкүйерлердің үміті ақталғанын, Қызылорданың спорттық инфрақұрылымы жаңа деңгейге көтерілгенін көрсететін тарихи оқиға. Ендігі міндет – стадионды тек мерекелік матчтар өтетін нысан ретінде қалдырмай, үлкен футболдың тұрақты орталығына айналдыру.

Ол үшін «Қайсардың» ел чемпионатындағы бәсекеге қабілеттілігін арттырып, еуро-

кубок жолдамасына таласатын қуатты команда қалыптастыру қажет. Сонымен қатар мұнда ұлттық құрамалардың, жастар командаларының, әйелдер футболы мен балалар турнирлерінің кездесулерін жиі өткізу маңызды. Сонда ғана жаңа арена өзінің толық әлеуетін ашады.

Қызылорда жанкүйерлері енді Қазақстан құрамасының ресми матчтарын және «Қайсардың» еурокубоктағы ойындарын өз қаласында тамашалауға толық үміттенеді. Кеше арман болған халықаралық футбол бөлім нақты мүмкіндікке айналды. Енді «Kaysar Aренаның» жасыл алаңында Сыр елінің футбол тарихындағы жаңа жеңістер жазылуға тиіс.

Қуат ӘБІШ

• МЕМЛЕКЕТТІК СЫЙЛЫҚҚА ҰСЫНЫЛҒАН ШЫҒАРМАЛАР

МҰҢАЯ
БІЛМЕГЕННІҢ ҚУАНА
БІЛМЕЙТІНІ СЕКІЛДІ, КІЛЕҢ БІР АСАУ
ЖЫРЛАРДАЙ КЕКІЛДІ, ҚОЛҒА ҰСТАП,
ҚҰНЫҒА ПАРАҚТАҒАНДА БҰЛ КІТАП ӨРЕҢ-
МӨРЕҢ КЕТІЛДІ. ОҚЫП-ТОҚУДЫҢ ЕНЖАРЛЫҒЫНАН
ЕМЕС, БОЙДЫ КЕРНЕГЕН АДУЫН ЕЛЕС, МАЗМҰН
ТЕРЕНДІГІМЕН ОҢАЙЛЫҚПЕН АЛДЫРМАЙТЫН БЕЛЕС –
ӘНЕ, ШАБАҢДЫҚТЫҢ СЫРЫ СОНДА ЖАТЫР, КӨЗ
ЖҮПІРТУДІҢ ӨЗІ ЖЕЛІМДЕЛІП-АҚ ҚАЛҒАНДАЙ МА, ӘР
ШУМАҚҚА ШҰҚЫЛАНА ШҰҚШИҒАН БІЗ БІР ПАҚЫР!

Мұңы

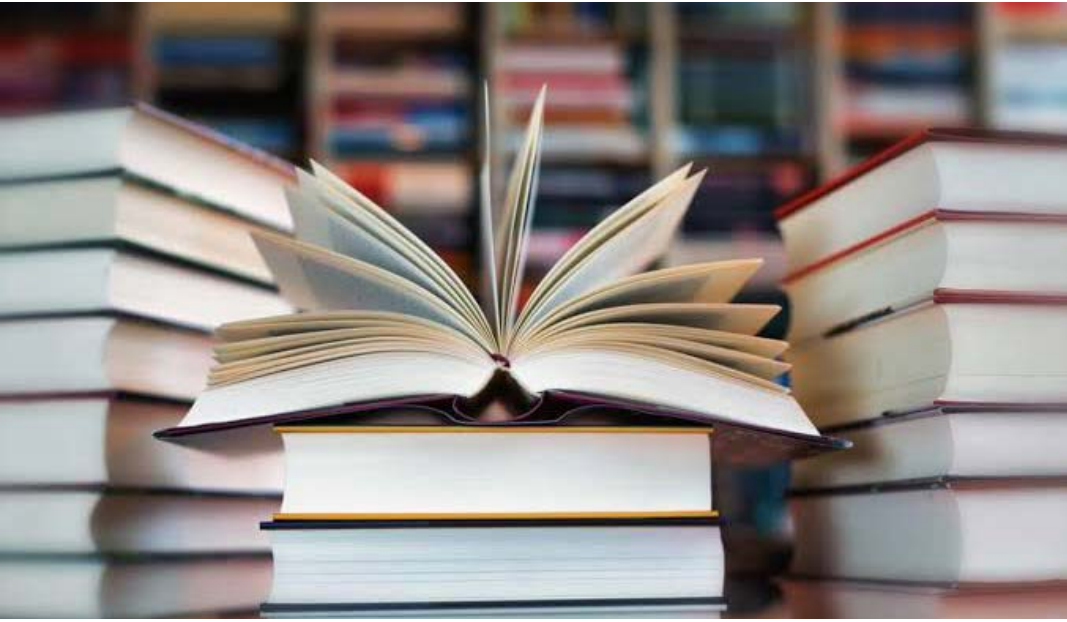
МҰНАРАСЫ

Әлде, бастапқы ұшқыр қиялдың кітап атауын онан әрі қорғасындай етіп санаға салмақ салғаны ма екен – «Жүрегім – мұнның ұясы» деп, іштей санамалай қатталап, өз жүрегіміздің талмау тұсын шаншыттып алғандай, екіұдай күй кешіппіз: бәсе, ақберен ақын, бүгінгі қазақ поэзиясының танымал тұлғасы, елі есіміне «сері» атауын құмарлана қосып еректейтін Серік Тұрғынбекұлы бұған дейінгі өзегін жарып шыққан қаншама жыр кітаптарының атауын жаңылыспай, жасындай жарқырата атойлаумен дараланған жампоздың, бұл жолы сексеннің сеңіріне шықанын бүкіл жұрт болып дуылдата тойлап жатқан сөз зергерінің жаңа жинағының бейнесін келісті келбеттемеуі мүмкін емес еді ғой. Атапты айбаттандырып, еңсені көтерсердей қайраттандырып, езілмейтіндей шарболаттандырып, мұқалмайтындай мұраттандырып, тағы құлақ түріңіз – «Жүрегім – мұнның ұясы»!

Мұнның сүзгісінен бәрі екшеледі: өткеннің өкініші мен өміршенділігі; бүгінгінің бұлтарысы мен бұландығы; ертеңнің ертегідей елесі мен үкілі үміті – бәрі-бәрі сараланып, сананы сан-саққа жетелей түседі, жаңғыртады, жасампаздыққа еліктіреді. Еліккен көңіл елдік парызды өтеуге пейілді, сөз бен істі жымдастырып, Тәуелсіздік мұраттарын ақадал атқаруда көнтерлілік мінез дарытады әр жанға.

Серіктің жыр кітабын қомағайлана оқып түскеннен соң, көкірегім менің мұңмен ысталай, қуаныш пен шаттықтың ыссы табына қақталып, мына өмірдің барлық бақытын бір сәтте-ақ сезінгендей болып, жүрегімнің қауашағы гүлмен көмкерілгендей мәз-мәйрам күй кештім. Сөйтсек, ақын күдіреті мұннан термелеп, телегей теңіз түбінен маржан тере біліпті-ау, мұннан суыртпақтап, сыршыл әлемнің күллі сыбызғылы сұлбасын, көркем жылнамасын, қасиетті дара тұлғасын ұлттық бояу-нақышымен кестелей төгілдірген екен!

Сөйтіп, бастапқыда Серіктің жүрегі неліктен мұнның ұясы болып қалды екен деп, шорши түскен

сексемшіл көңілімізді кітаптың соңғы бетін жапқанда, «мұннан күллі өмірдің маңызын даралаған нәткен дарын иесі еді» деп, шүкіршілікпен еңсені бір тіктеп алғанбыз. Бұл пайымның әуеселсі мынадай: Ақынның жүрегі – өшейін торлықтыратын, жалықтыратын, қамықтыратын мұң емес, әр пендені намыспен қамшыландыратын, әр кеудені ерлікпен тамшыландыратын, босбелбеулікті қайрат-жігермен шапқап, тұтас халықтың арман-мүдесін арайландыратын Мұзарт таудай көз қызығын еселеген, сол аңсарға жетем дегенше амалсыз, пұшайман күймен мұң торалғысына уақытыша малынатын қадімгі пенделіктің бір уайымынан оянып, кейін амалсыздан сейіліп кететін өткініші мұң екенін сезіне бастайсыз. Демек, ақынның шабыты пайдалы мұннан сорғалатып тұрып нағыз шаттық жасап алуымен қастерлі екен-ау! Мұннан өрілген қуанышты сезінгендіктен, енді ақынның жүрегі – Тәуелсіздіктің ұясы десек, тіпті қателеспейтін секілдіміз ғой! Паһ, шіркін, Серік ақын қалай-қалай еркін ойды тербете, тебіренте білген десеңізші! Кітаптың мән-мағынасы сондықтан да көмбеден алтын қазып алғандай тамсандырады, әр оқырманды үлбіреген сезімге бөлейді, ұлт жүктемесін бел қайыстыра бірге көтерісуге үндейді! Өзі сырын ашқандай: «Арылмай, Ардан, иманнан, Таусылмай қалам сиясы. Сан жылдар, Шор боп жиналған, Жүрегім – Мұнның ұясы», – деген жүрек антындай батпан сөзі кітаптың беташарына жарап, әрі қарай мазмұнымен айқынданып, тылсымына тарта түседі.

Сонымен, қазақ әдебиетінің көрнекті өкілі, шоқтығы биік дастандар мен лирикалық жыр дәстелерінің дарбозы, талай тарихи шығармаларымен дара шығып жүзде алған жампоз, драмалық туындыларымен сахна төрін ұзақ жыл бойы үздіксіз өрнектеп келе жатқан талант, қазақы қалпымен ақындығынан азаматтығын ілгері әспеттейтін дарағөй, кешегінің абызы іспеттес Серік Тұрғынбекұлының бұл кітабы ұлт поэзиясының жауһары деуге толық негіз бар, осы ойымызды аталған еңбек Мемлекеттік сыйлыққа ұсынылғаннан бергі уақытта қалың оқырмандар тарапынан естіліп жатқан толассыз пікірлер де қуаттай түседі екен.

Кітапты ойлы оқырман безбендеп саралайды, ләззаттана түртінеді, тәлім алады, сыни көзқарасын шындайды. Ол үшін әрине, кітабың да сондай талғамға татитындай болуы керек қой. Серік бұл жағынан ешкімді қапы қалдырмастай, сәл селкесуліктен де адаланып, мынадай алты өріммен қиялдыңды қанаттандыра қойыпты: «Тәуелсіздік – тұмарым», «Есімің сенің – Елорда», «Жыр-тұлға», «Туған жерім – тал бесік», «Қысқа-нұсқа» және «Сібір ақындарының жырларынан». Әр бөлімнің атауынан шертпілер сыр, термеленетін жыр «маған жаса, таңдауыңды» дегендей, көңілдің құмарлық шоғын үрлетеді, мазмұнына ынтықтыра тартады. Қане, қысқалық талабымен үңілік көрелікші.

Ақын үні тәуелсіздік туралы толғаныстарында кең тыныстанып, рухтана зорайып, күллі қазақ елінің еркіндігін шаттана шалқымалап, адамзат құндылығының бет-қаймағын сылығындай қастерлі әккілікпен, тұнық-сынғыр бастауымен, тұңғық тереңдігімен естір құлақты табындыра алады. Мәселен, «Шақшақ Жәнібектің Абылай ханға берген бата-сындағы»: «Түйіні осы сөзімнің, Тигеті осы төзімнің. Қара жеріңді бағтай біл, Қара халқыңды сақтай біл – Қарашығындай көзіңнің» – деген ақжарлықап асыл тілегінен бүгінгіге жеткен аманаттың ауыр жүгі әлі де күн тәртібінен түспегенінің салмағын жете түсінгендей боламыз.

Ал Тәуелсіздік толғауларындағы әр шумақ әр қазақтың адал сертіңдай болып күдіреттілікпен қуғыла салғандай әсерге бөлейді: «Тәуелсіздік – Бір жұттым су екенсің, Татып едім, Кеспедің таңдайымнан. Тәуелсіздік – Қолдағы Тү екенсің. Күнде желпіп тұратын маңдайымнан». Рас, осындай ақын жүрегінің шаттанасы әркімнің сезіміне от беруімен, бейбіт

дүмпуі зор мұндайда: Оян, қазақ! Ойлан, қазақ! Ақынның бұлжымас кредосы – осы!

«Жыр-тұлға» бөліміне топтастырылған тұлғалар туралы толғаулар (Қасым Қайсенов, Нұрғиса, Өзбекәлі, Мұқағали, Әбіш, Олжас, т.б.) уақыт пәрменімен әрқайсысын даралай отырып, олардың тағдыры арқылы Отан мәртебесін арттырудың, күллі ел қамын жеген біртуарлардың кесек бітімдерін көркемдеудің, сөйтіп келер ұрпақтың өшпес қадесіне жарарлық образ сомдаудың жарқын мысалын аңғарамыз. Бұлар – жай бір арнау жырлар емес, тұлғалар шыбығы болып қадалып, өркен жайған туған жерге деген мәңгілік ескерткіштей маңғаздық символы! Бұрыннан білетініміздей, Серіктің Алаш арыстарының тағдыр-тағылымынан таңғажайып галерея сомдағандағы жыр-ғажабының көркем тәсілдері, міне, бұл өлеңдерінде де жақұт жүзіктің көз арбап, жүрек қуантқанының күәсі болдық.

Туған жеріне жыр арнамаған ақын бар ма? Мәселе, қалай жазылуында ғой. Кітаптың «Туған жерім – тал бесік» бөліміндегі тақырыптық атауларынан-ақ Серік лирикасындағы туған жерге деген сулулық сезімі симфониялық дағыл тылсымдай тамсандырмай қоймайды. Өзінің драмалық кейіпкеріне айналып, жылдар бойы сахна сәніне баланған «Шәмші» спектакліндегі вальс королінің ырғақ-ертегі әуенімен бүкіл қазақ жері қосыла ән салып тұрғандай әсерге бөленесін. Серік ақынның туған жері өзіне ғана жекелене телінбей, бүкіл ұлт мекеніне кіндігі байланғанын түсінгенде жанардан бір тамшы жастың үзіліп түскені сезілмей қалатынын қайтерсіз! «Туған жер жүрегіңе от береді, Ештеңе одан басқа жоқ кереті. Өйткені ол, жай адамнан, Өзгешелеу – Ақындар жерде туып, Көкте өледі» – делінген шумақ шым-шымдап бойға жайылғанда шымырлаған күйке-жүйкеңнен суырылған «Қазақстаным менің» деген әлеуетті үн әлемге жаңғырыққандай шаттандырады.

Серік қоғам дамуының әр мезетін қас-қағымда назарына іліктіріп, ілкі сынамалықтан өткізетіндей қағілездікпен қағаз жүзіне өрнектей қоятын аса сезімтал, ақиқатшыл ақын. Сондықтан да оның: «Арманы бар ма ақынның, Әр түрлі мақам-ырғақпен. Қуаныш-мұңын халқының, Жеткізсе жалғыз шумақпен», – дегеніне иманды сене аласыз. Бұл тұрғыда оның «Қысқа-нұсқа» бөлімінде ұсынылған өткір өрімдерін елемей кету орынсыз. Тастүйін қысқа қырымдардан өрлеуіміз бен солғындауымыздың, шыншылдық пен сыпыра жағымпаздықтың, қалтқысыз еңбек пен жең астынан үлестірушіліктің, біліміне қарай бағалау мен жетесіздіктің, кадр таңдаудағы тамыр-таныстықтың өршуінің, т.б. келеңсіздіктердің бұқпантайлап болса да қоғам дертіне айнала бастауының себеп-салдарына қанығасыз. Қан тамыры кеулеген мұндай мерезден қалай арылуға болады? Асқындырмай, өршітпей қалай сылып тастаймыз деген уайым туады. Ертеңімізді күйттеп айтсақ, бұл кедергілер сайып келгенде Тәуелсіздігіміздің нығаюына кесепаттық жасайды, ілгерілеуімізге іріткі болады. Сол себепті ақын жүрегі мұңға малынғандай болып, қою бұлттан күнді арашалап алуға бар ынты-шынтымен ықыластана елгезді. Міне, назарыңызға: «Жан-жүрегім – жаралы, Өңім-түсім – сұрланып. Бірте-бірте барады, Болашағым ұрланып...» Тағы да: «Туа біткен дертін бар, Диагнозы – Пенделік. Бірақ сенің еркін бар, Жазылуға емделіп». Одан әрі: «Айналамыз, Азап-мұң, Алабеттен дау да көп... Отыратын, Қазақың: – Бөріне де, тәубе! – деп». Енді тәмам: «Заман-ай, Ұсақталған, майдаланған, Қойды-ау бір, орындамай ойдағы арман. Тектілер отыратын орындықты, Елтілер жолын тауып жайлап алған». Оқырманым! Ақын тізбелеген ой күйігі осылар, небір қиындықты өжеттікпен тосып ал, және де қазағмының қанына біткен өрлік-ерлікпен ұлтсыздықтан айыраp барлық қайшылықты ұстарамен осып ал! Серіктің айтпағын, ескертпесін осылайша есіңе ал!

Соңғы бөлімдегі Серік аударған Сібір ақындарының жырларынан мол рухани байлыққа кенелесіз. Ел мен елді жақындастыратын, туыстығын еселейтін көркем тәржіманың мына үлгілері ерінде еріген тәттідей тамсандырады. Мінекейіңіз (Н.Черкасов): «Сол женеді – Кім күдірет, кім мықты! Салсаң егер тағдырының сотына. Дауысы да қатты шығар шындықтың, Өртенгенде өтіріктің отына!». Өлеңнің төлтұмасы Серіктің төлтұмасындай тамырымен етене қабысып жатқаны, шеберліктің, үндестіктің, шырқақан ортақ сезімнің тамаша тандемі болған екен-ау.

Міне, сегіз жыл бедерінде кенеттен кесел болып қабысқан тағдыр тауқыметіне қайыспай, жүрегінің уясына үйлемеген қоңыр мұңды қалам күдіретімен кері серпіп, азат ойдың айдынында жүзген Серік Тұрғынбекұлының ұлттық адуының мінезінің өшірлімсе таңбасындай «Жүрегім – мұнның ұясы» жыр жинағы Абай атындағы әдебиет және өнер саласындағы Мемлекеттік сыйлыққа әбден лайық екеніне сенімдіміз.

Қайсар ӘЛІМ,
жазушы, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері

ӨР МІНЕЗДІ
ӨТЕЖАН

(Шатақ шайыр)

ҚЫҢЫР ҚАЛАМҒЕР ШАТАҚ
ШАЙЫР ШАЛДУАР ШАЛ. ҚЫРСЫҚ
ҚАЗАҚ. АҚҚӨҢІЛ АҒА. ЖАҚСЫ
ЖОЛДАС. СЕНІМДІ СЕРІК. ЕСІЛ ЕР.
АЙРЫҚША АДАМ. АРДАҚТЫ
АЗАМАТ. ЖҰМБАҚ ЖАН. БІРТУАР
БОЛМЫС. СЕМСЕР СӨЗ. ПЕРІШТЕ
ПЕЙІЛ. ТҮРПІДЕЙ ТІЛ. КЕСІР
КЕЙІП. КӨРКЕМ КЕКЕСІН. МӘНДІ
МЫСҚЫЛ. ӘСЕРЛІ ӘНГІМЕ. ӨТКІР
ӨЛЕҢ. ШЫМЫР ШУМАҚ. ӨЗГЕШЕ
ӨРІМ. АШЫ АҚИҚАТ... ОСЫ
ҰҒЫМДАРДЫҢ БӘРІ ӨЗАРА
ҮЙЛЕСЕ ҒӘМ ҮНДЕСЕ КЕЛІП, ЖЫР
ЖҮЙРІГІ ӨТЕЖАН НҰРҒАЛИЕВТІҢ
АДАМИ ЖӘНЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ
ПОРТРЕТІН ҚҰРАЙДЫ.

Суретті түсірген – Шүкір ШАХАЙ

Бұған қоса арқалы ақын Светқали Нұржан кейіптеген поэтикалық портретті ұсынайық:

*Бұл кім өзі?
Нұрғалиев Өтежан!
Неге айылын жимайды хан көзіңше?
Жоқ қраамнан оған барар төте заң,
Барлық заңды жасап алған өзіңше.*

Шынында да, Өтежан аға рухани ақын інісі айтқандай жалаңаш күйде жауға шабатын аңғал да албырт («Ол кірген жер өрт тигендей дуылдап, Өзі отырған кеседі өзі бұтағын»), сонымен қатар жақсылыққа жұбана, қамқорлыққа қуана білетін аққөңіл де аңғырт адам болғаны рас. Өтежан Нұрғалиев – бір жағынан, өз портретін, портретін ғана емес, бүкіл болмыс-бітімін өзі өлеңмен жазып шыққан ақын. Оның өшпейтін образдар галереясынан өз бейнесіне де орын тиген. Не нәрсені көңілі қаласа, соны істейтіні, көңіл күйі әуеніне құлақ қоятыны («Күн батыра алмаймын, таңды атыра, Ақ қағазға алмаймын қол батыра»), әбден торыққанда оқшау ойларға ерік беретіні («Пандық емес немесе нөндік емес, Тұрғым келмей кетеді Алматыда») жырларынан анық аңғарылады.

Өтежан аға ойлы оқырманына сыртқы сипатын ғана емес, ішкі әлемін де айқара ашады:

*Өмір деген – тіленішінің теңгесі,
Өмір деген – жақсы құздың жеңгесі,
Жүрегімде жатыр менің, өмірдің
Талай-малай суырсуыз шөңгесі.*

Ол сол қалпынан ешқашан өзгерген жоқ. Жүрегіне қадалған шөңгесін де, өңгесін де өзімен бірге ала кетті.

Мына сурет оның тек-табиғатын дөп басқан. Қарлы қыс. Әлдебір гараждың ба, бәкене баспана-ның ба, әлде жарнама жапсырылған, жүк артқан контейнердің бе, әйтеуір бір қарауытқан қабырғаның қасында тұр. Ешнәрсеге алаңы жоқ. Мыңнан бір қой кем емес. Қоқырайған қоңыр бөрік. Бозқырау қонған боз күрте. Оны алқымына дейін түймелеп тастаған. Қысқа жағаны көтеріп алған. Күртесінің мойын тұсынан шарфтың бір шеті едәуір шығыңқырап кеткен. Ал өзі төңірегіне мысқылдай көз тастап қояды. Шынында да, Өтежаңның көңілі бүгін көтеріңкі. Езуіне әлдебір түрпідей тіркес немесе шымшыма шумақ үйірілігісі кеп тұрған сұнайды. Негізі, Өтеқан өте мейірбан адам болатын. Онысы осы суреттегі көзінен-ақ көрініп тұрған жоқ па?

Шынында да, Шүкір дос өр мінезді Өтежанның қырсық-қыңыр мінезін бір сәтке сылып тастап, рахат күйге бөленген ерекше кейіпін түсіріп алған. Аңда-санда болатын мерейлі мезетті дөп басқан. Мергеннің аты – мерген!

Бауыржан ОМАРҰЛЫ

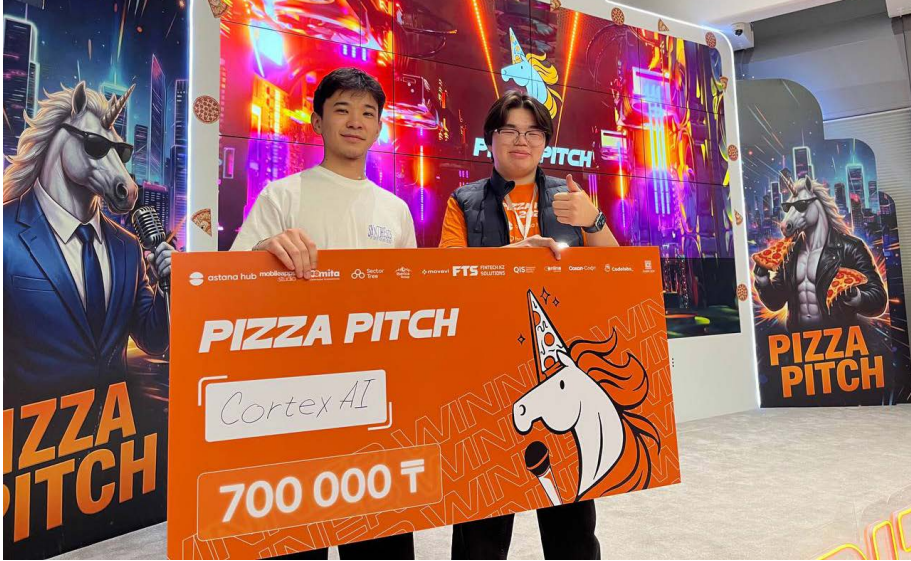
АҒЗА ДОНОРЫН

АҒЗА ДОНОРЫН ТАБУ – ӘЛЕМДІК МЕДИЦИНАДАҒЫ ЕҢ КҮРДЕЛІ МӘСЕЛЕЛЕРДІҢ БІРІ. СӘЙКЕС АҒЗА ДОНОРЫН ТАБУ – КӨП УАҚЫТТЫ ҚАЖЕТ ЕТЕТІН ӘРІ КӨП САТЫЛЫ ПРОЦЕСС. ОСЫ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕНІ ШЕШУГЕ ҮЛЕС ҚОСУДЫ МАҚСАТ ЕТКЕН ЕКІ ЖАС ІТ-МАМАНЫ ДОНОР ІЗДЕУ ПРОЦЕСІН ЖЕҢІЛДЕТУГЕ АРНАЛҒАН ЖОБАНЫ ӘЗІРЛЕДІ. ASTANA IT UNIVERSITY-ДЕ БІЛІМІН ЖЕТІЛДІРІП ЖҮРГЕН ЕКІ ҚАЗАҚ СТУДЕНТІ АҒЗА ДОНОРЫН БҰРЫНҒЫДАЙ 12 САҒАТТА ЕМЕС, 30 СЕКУНДТА ТАБУҒА МҮМКІНДІК БЕРЕТІН ЖИ ЖОБА ЖАСАП ШЫҒАРДЫ. ӘЗІРШЕ, ПИЛОТТЫҚ ЖОБА КҮЙІНДЕ ЕЛІМІЗДЕГІ БЕС КЛИНИКАДА СЫНАҚТАН ӨТІП ЖАТҚАН БҮЛ АЙРЫҚША БАСТАМАҒА ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚ ТАНЫТЫП ЖАТҚАНДАР ЖЕТЕРЛІК. ОСЫ ЖОБАНЫ ҚҰРАСТЫРУШЫЛАРДЫҢ БІРІ – ЕРНҮР СЫРЛЫБАЕВТЫ Өңгімеге тартып, сөйлескен едік.

– Әдетте, өздеріңмен шамалас жастар алдымен шағын стартаптарды қолға алып, кейін біртіндеп ауқымды жобаларға көшеді. Ал Асылжан екеуің бірден ағза донорын табуға көмектесетін, күрделі әрі әлеуметтік маңызы зор жобаны қолға алыпсыңдар. Бұл идея қалай пайда болды?

– Astana IT University-не түскеннен бастап таныстығымыз басталған Асылжан екеуіміз ІТ-да тың идеяны іске асырысы келетін адамдарды іздестіре бастадық. Сол мақсатта университетте Elnactus ашып, адамдар жинай бастадық. Онда бізге көп жоба жасау керек болды. Оқуға түскенге дейін әрбіріміз түрлі жобамен айналысқанбыз. Алайда екеуіміз медициналық технология жасап көрмегенбіз. Сол бағытқа қызығып, өкпе обыры ауруының алдын алатын жобаларды жүзеге асырғымыз келді. Бұл салада нарық үлкен жобалардан, бәсеке көп болды да, мұнымыз іске аспады. Осы ізденіс кезінде көп дәрігермен қоян-қолтық араластық. Бір жарым жыл бұрын Астанадағы трансплантация орталығында жұмыс істейтін трансплантологпен жолыққандымызда ол өздері қолданатын, донорлар мен реципиенттерді есепке алуға арналған TRINIS жүйесінің ескіргенін тілге тиек етіп, онда тіпті 5-6 жыл бұрын қайтыс болғандардың дерегі сақталатындықтан, онымен жұмыс істеу қиынға соғатынын айтып қалды. Содан соң «Неге біздің елде жақсы, сапалы жүйе жоқ? Неліктен бізде адамдар донор жетіспеушілігінен жиі қайтыс болады?» деген сұраққа жауап іздеумен болдық. Дәрігер, докторанттармен хабарласып, дерек сұрастырдық. Соның біреуі – Байжан Мұқатай. Ол Америка Құрама Штаттарында ағза донорын үлесіретін алгоритм жасақтаумен айналысады. Ол кісі бізге тың деректер ұсынып, осы саланы дамыту туралы ұсыныс айтты. Біз мұны зерттеп, жүйені әзірлей бастадық. Алдымен реципиенттер мен донордың деректеріне, қан топтарына, дене массасына қарап, сәйкес келе ме, келмей ме, соны есептеу керек болды. Оны есептеп шыққан соң, бұл жобаның тиімділігін көп адамға, соның ішінде инвесторларға көрсеттік. Бәріне ұнады. Бірақ TRINIS-тің орнын басатын жобаны әлі жасақтай қоймаған едік. Кейін реципиент пен донор деректерінің сәйкес келуін тексеретін CortexAI атты жүйеге кіріктірілдік. Дәлірек айтқанда, біз донор іздеу емес, донорды тезірек табуға септімізді тиізіміз. Бізде реципиенттер мен донорлардың базасы бар. Қай донор қайсысына сай келетінін тезірек табуға болады. Бұрын бұл процеске 12 сағат кететін болса, қазір мұны 30 секундта немесе 1 минутта-ақ табуға болады. Қазақстан бойынша донор табу процесін жылдамдататын бұл жобаны бастағанымызға

30 секундта ТАБУҒА КӨМЕКТЕСЕТІН ЖОБА ЖАСАҒАН ЕКІ ДОС

бір жарым жыл болды. Қазір Қазақстанда бес клиникамен жұмыс істеп жатырмыз. Бұл – әзірше пилоттық жоба. Әлі толық іске қосылған жоқ. Себебі мұндай жобаларды толық іске қосуға көп уақыт кетеді.

– Пилоттық жоба болса да, көп саыста жүлделі орын алып, тіпті шетелдік инвесторлардың көзіне түскен екенсіздер...

– Иә, өткен жылдың қыркүйетінен бері 10 шақты ІТ сайыстарда жүлделі болдық. Жоғарыда айтқанымдай, идеямыз мықты болғандықтан, осы саланың білгірлерін топтастырдық. Біздің жобаға сұраныс көп болды. Бұл салада біз секілді шешімі бар жоба болмағандықтан көп сайыста топ жардық. Digital Qazaqstan форумында 2-орынға ие болып, 5 млн теңге сыйақы алдық. Кейін Entrepreneur Awards әлем кубогінде топ жарып, финалға өттік. Алайда қаржы мәселесіне байланысты Сауд Арабиясына ұшып бара алмадық. Бірақ соның арқасында бізге Сауд Арабиясынан инвестиция келді. Инвесторлар мен түрлі қор өкілдері осындай әлемдік сайыста суырылып шыққан жобаларды жіті тексеріп, кейін жоба құрастырушыларына «Мынау қызық екен», «Мына жобаларың тиімді екен» деп жазды. Біздің жобамызбен танысқан арабинвесторы хат жазып, қолдау білдірісі келетінін айтты. Ол бізге 85 мың доллар көлемінде қаржылай қолдау берді. Бұл әзірше тапқан ең қосақты инвестициямыз. Содан кейін Astana Hub ұйымдастыратын Pizza Pitch секілді іс-шараларда өз жобамызды қорғап, орын алдық. Одан бөлек, бытырт күзде Оқу-ағарту министрлігі ұйымдастырған жобада «Үздік биотех-стартап» номинациясын жеңіп алдық.

Біз осы жобаны қолға алғалы бері көп инвестормен сөйлестік. Қазақстан ғана емес, шетел инвесторларын да жұмылдырмақ ойымыз бар. Сонымен қатар америкалық профессорлармен де үзбей хабарласып тұрамыз. Инвестордың назарына ілігу үшін

сайыстарда топ жаруың керек. Одан бөлек, стартапшыларға жобаны жасақтап қана қоймай, мамандармен нетворкинг құрып, байланыс орната білу керек.

Өзіңіз байқағандай, қазір не көп, жобалар көп, әрі қазір ІТ десе, ішер асын жерге қоятын жас балалардың қатары да көбейді. Біз 19 жастамыз, бізді қазір жас деп айтады. Бірақ бізден де жас, 15 жасында-ақ өз жобасын жасап үлгергендер жетерлік. Соған байланысты конкурс та көп. Десе де, біз барлық сайысқа бара бермейміз. Тек жақсы инвестор, қазылар алқасында мықты мамандар отыратын жарыстарға ғана қатысамыз. Бұрын техжобаларды жасап, тәжірибе жинақтағанымыз бар. Қазір көбіне жасақтау ісіне көңіл бөліп жүріміз. Көптеген жобаны қолға алып жатырмыз. Жақын арада Қытай мен Кореяда пилоттық режимдегі жобаны қоспақ ойымыз бар. Қоржынымыздағы жобалармен әлі асар асуымыз көп.

– Қазір небөрі 19 жастасың, бірақ тәжірибе жинақтап үлгергенінді айттың. Сонда ІТ саласына қызығушылығың қай жастан басталды?

– 5-сыныптан бастап. Алғаш рет қолыма ноутбук түскен кезде түрлі ойын ойнадым. Сосын сол ойындардың қалай құрастырылатыны қызық болды. Әрі өзім сурет салғанды жақсы көремін. Осы екі қызығушылығымды тек веб-сайтта ұштастыруға болатынын ерте түсіндім. Мен – Түркістан облысы Түлкібас ауданына қарасты Тұрар Рысқұлов ауылының тумасымын. Жетінші сыныпқа дейін гимназияда оқып, содан кейін «Дарын» мектебіне ауыстым. Тоғызыншы сыныптан бастап ІТ олимпиадаларға қатыстым. Мектеп ішінде ІТ клубтар аштық. Менің екі ІТ

KAZAKHSTAN VS WORLD: АЛМАТЫДАҒЫ ЖАС ШАХМАТШЫЛАР БӘСЕКЕСІ

АЛМАТЫДА УНИВЕРСИТЕТТЕР АРАСЫНДАҒЫ КОМАНДАЛЫҚ ӘЛЕМ ЧЕМПИОНАТЫ АЯСЫНДА ҚАЗАҚСТАН МЕН ӘЛЕМНІҢ ЖАС ШАХМАТШЫЛАРЫ АРАСЫНДА KAZAKHSTAN VS WORLD МАТЧЫ ӨТТІ. ЕКІ КҮНГЕ СОЗЫЛҒАН ЖАРЫСТА ЖАСӨСПІРІМДЕР МЕН ҚЫЗДАР КОМАНДАЛАРЫ РАПИД ЖӘНЕ БЛИЦТЕН СЫНҒА ТҮСТІ. ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ЖАСӨСПІРІМДЕР ЕКІ БӘСЕКЕДЕ ДЕ ӘЛЕМ ҚҰРАМАСЫН ЖЕҢСЕ, ҚЫЗДАР АРАСЫНДА ҚАРСЫЛАС КОМАНДА БАСЫМ ТҮСТІ.

Матчка әр командадан алты шахматшы қатысты. Олар U8, U10, U12, U14, U16 және U18 жас санаттары бойынша іріктелді. Жарыстың жалпы жүлде қоры – 15 млн теңге.

4 тамызда шахматшылар рапидтен төрт партия ойнады. Әр партияға 15 минут беріліп, әр жүріске 10 секунд қосылды. Қазақстанның жасөспірімдер құрамасы бұл сында әлем командасын 14,5:9,5 есебімен жеңді.

Қазақстандықтар арасында Эдгар Мамедов пен Сауат Нұрғалиев 3,5 ұпайдан жинаса, Әлімжан Жауынбай 3 ұпайға қол жеткізді. Марк Смирнов 2, Аслан Ендібаев 1,5, Ризат Улан 1 ұпай жинады.

Қыздар арасындағы рапидте әлем құрамасы 18:6 есебімен жеңіске жетті. Қазақстан командасынан Зарина Нұрғалиева 2 ұпай, Аланна Берікқызы мен Алиша Бисалиева 1,5 ұпайдан, Елнэз Қалияхмет 1 ұпай жинады.

5 тамызда бәсеке блицпен жалғасты. Сегіз партияның қорытындысы бойынша қазақстандық жасөспірімдер тағы да жеңіске жетіп, әлем құрамасынан 27,5:20,5 есебімен басым түсті. Эдгар Мамедов командаға 6 ұпай ежелді. Әлімжан Жауынбай 5, Сауат Нұрғалиев 4,5, Марк Смирнов 4, Ризат Улан 3,5, Аслан Ендібаев 2,5 ұпай жинады. Қосалқы ойыншы Данис Қуандықұлы 2 ұпай алды.

Қыздар арасындағы блиц әлдеқайда тартысты өтіп, әлем құрамасы 27:21 есебімен жеңді. Қазақстан командасында ең жоғары нәтижені 6,5 ұпай жинаған Аланна Берікқызы көрсетті. Елнэз Қа-

ның бапкері Борис Грачев жетекшілік етті. Ал халықаралық шебер, FIDE-нің арнайы тапсырмалар жөніндегі директоры және Грузия шахмат федерациясының президенті Акакий Иашвили әлем командаларының капитаны міндетін атқарды.

Акакий Иашвили қазақстандық шахматшылардың деңгейіне жоғары баға берді. Оның айтуынша, ұлттық құраманың әлем құрамасымен осындай форматта кездесуі Қазақстандағы балалар мен жасөспірімдер шахматының деңгейін де аңғартады.

– Бұған дейін басқа федерациялар ұлттық құрама мен әлем құрамасы арасында мұндай матч өткізген жоқ. Өйткені мұндай мықты балалар мен жасөспірімдер командасы кез келген елде бола бермейді. Қазақстандық жасөспірімдердің әлем құрамасын жеңуі – үлкен жетістік. Қыздар да лайықты ойын көрсетті. Әлем құрамасында 2026 жыл-

лияхмет пен Венера Жакишева 5 ұпайдан, Зарина Нұрғалиева 3, Жансая Шолпанбек 1, Алиша Бисалиева 0,5 ұпай жинады.

Қазақстан шахмат федерациясының бірінші вице-президенті Дармен Садуақасовтың айтуынша, әлемнің үздік жас шахматшыларын бір матчқа шақыру туралы шешімге қазақстандық балалар мен жасөспірімдердің соңғы екі жылдағы нәтижелері негіз болған.

– Біздің балалар мен жасөспірімдер құрамасы соңғы екі жылда әлемдегі ең үздіктер қатарында болды. Сондықтан әлем құрамаларын матчқа шақыруға тәуекел еттік. Әрине, мұндай бәсекеңің нәтижесін алдын ала болжау қиын. Дегенмен біздің мүмкіндігіміз жоғары болды және командамыз оны дәлелдей алды. Университеттер арасындағы командалық әлем чемпионаты аясында өткен бұл матч жарыстың ажарын аша түсті, – деді Дармен Садуақасов.

Қазақстанның жасөспірімдер және қыздар командаларына гроссмейстер, балалар мен жасөспірімдер құрамасы-

ғы әлем чемпиондары болды, сондықтан қарсыластар өте мықты еді. Соған қарамастан, тартыс соңына дейін жалғасты. Түгітеп келгенде, достық жеңді деуге болады, – деді Акакий Иашвили.

Қазақстан шахмат федерациясының атқарушы директоры Гүлмира Дәулетова да жас шахматшылардың нәтижесіне тоқталды. Ол спортшылардың дайындығына бапкерлер штабы үлкен еңбек сіңіргенін айтып, Қазақстан шахмат федерациясының президенті Тимур Түрловтың жас таланттарға көрсетіп келе жатқан қолдауын атап өтті.

Оның айтуынша, 2023 жылдан бері арнайы бағдарлама жұмыс істейді. Соның аясында жыл сайын 34 жас шахматшы алтын және күміс пакеттер бойынша гранттық қолдау алады.

Жарысты Халықаралық шахмат федерациясы (FIDE), Қазақстан Республикасы Туризм және спорт министрлігі, Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі, Қазақстан шахмат федерациясы және Алматы қаласының әкімдігі ұйымдастырды.

 AMANAT MEDIA GROUP Меншік иесі – «Айқын-Литер» ЖШС Директор – Талғат ЕШЕНҰЛЫ	 Бас редактор Бауыржан БАБАЖАНҰЛЫ Бас редактордың орынбасары Тоқтарәлі ТАҢЖАРЫҚ ЖУРНАЛИСТЕР: Арайлым ЖОЛДАСБЕКҚЫЗЫ, Әлия ТІЛЕУЖАНҚЫЗЫ, Наурызбек САРША, Ділда УӘЛИБЕК, Ахмет ӨМІРЗАҚ (Алматы қаласы)	 ТЕХНИКАЛЫҚ БӨЛІМ: Елдар ҚАБА (беттеуші-дизайнер) Корректор: Саягүл САПАРҚЫЗЫ Нөмірдің кезекшісі: Ділда УӘЛИБЕК • Астана қ. «Медиа-холдинг «ERNUR» ЖШС Сипеті көшесі 30, тел.: 8(7172) 99-77-77 • Тапсырыс №10200. Таралымы 5762 Көлемі 4 б. 6.	 Мекенжайымыз: 010000. Астана қаласы, Д.Қонаев көшесі 12/1 ЖАРНАМА БӨЛІМІ: 8(701) 675-42-14, 8(7172) 72-95-31 reklama.liter@gmail.com ЖАЗЫЛУ ЖӘНЕ ТАРАТУ БӨЛІМІ: 8(7171) 804-61-32, 8(7172) 72-95-39 podpiska.alt@gmail.com • Мақала авторының пікірі редакция көзқарасын білдірмейді • Оқырман хаттарына жауап қайтарылмайды © «Түркістан» жарияланған материалдарды сілтемесіз көшіріп басуға болмайды. • Суреттердің сапасына редакция жауап береді © Мақалалар коммерциялық негізде басылды • Жарнамалар мазмұнына редакция жауап бермейді М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Газет «Түркістан» газетінің компьютер орталығында теріліп, беттелді	Газет ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі, Ақпарат комитетінде тіркеуге алынып, қайта есепке қою туралы №КЗ2009У00019166 куәлігі 08.01.2020 жылы берілген. Индекс: Жеке жазылушылар үшін – 65413, мекемелер мен ұйымдар үшін – 15413.
--	---	--	--	---